

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Metodicko-pedagogické centrum

Národný projekt

PRÁVA DIEŤAŤA V KONCEPCII A AKTIVITÁCH MATERSKEJ ŠKOLY

Lenka Papánková

Meno autora	Mgr. Lenka Papánková
Názov publikácie	Práva dieťaťa v koncepcii a aktivitách materskej školy
Recenzenti	doc. PhDr. Ingrid Emmerová, PhD., mim. prof. PaedDr. Milena Lipnická, PhD.
Jazyková úprava	Netto SK, s. r. o.
Vydavateľ	Metodicko-pedagogické centrum
Rok vydania	2014
ISBN	978-80-565-0017-0

OBSAH

ÚVOD	3
1 PRÁVA DIEŤAŤA	4
1.1 Práva detí v školách.....	4
1.2 Práva dieťaťa v detskom jazyku	6
1.3 Ciele výchovy k právam dieťaťa	10
1.4 Stratégie výchovy k právam dieťaťa.....	11
2 ŠKOLSKÝ VZDELÁVACÍ PROGRAM A JEHO CIELE V OBLASTI PRÁV DIEŤAŤA.....	13
2.1 Školský vzdelávací program Dúhová škôlka	13
2.2 Školský edukačný projekt orientovaný na výchovu k právam dieťaťa Škriatok a jeho tajomstvá.....	16
3 NÁMETY NA AKTIVITY	19
3.1 Spoznávame seba a iných	19
3.2 Miléniové rozvojové ciele	33
3.3 Cestujeme po zemeguli	37
ZÁVER.....	47
Použitá literatúra	48

ÚVOD

Vyučovací proces vo všetkých typoch škôl a na všetkých úrovniach musí v duchu výchovy k ľudským právam a tolerancii akceptovať vek detí, prispievať k ich rozvoju ako nezávislej, samostatnej a zodpovednej osobnosti. Výchova a vzdelávanie v oblasti ľudských práv a práv dieťaťa sa v rámci reformy školstva (2008) stali súčasťou vzdelávacích programov. Túto problematiku obsahuje Štátny vzdelávací program v podobe povinného základu. Školský vzdelávací program predstavuje priestor na prehĺbenie a rozšírenie problematiky ľudských práv.

Práva dieťaťa – môžeme si položiť otázku, či je potrebné zamýšľať sa nad zaraďovaním práv dieťaťa do výchovno-vzdelávacej činnosti s deťmi predškolského veku. Veď pre deti sú toto abstraktné pojmy, ťažko pochopiteľné detskému vnímaniu. Nie je Národný plán výchovy k ľudským právam na roky 2005 – 2014 len formálnym dokumentom materských škôl? Formálnosť však v tejto problematike nemá miesto. Dohovor o právach dieťaťa, ktorý sa opiera o posolstvo humanizmu a pod vplyvom týchto myšlienok, sa i do materských škôl dostáva osobnostne orientovaná edukácia, v ktorej je dieťa chápané nielen ako objekt výchovy a vzdelávania, ale je predovšetkým subjektom vlastného rozvoja.

V tomto materiáli sa budeme zaoberať implementáciou práv dieťaťa do vízie materskej školy, školského vzdelávacieho programu a následne do výchovno-vzdelávacej práce s deťmi predškolského veku tak, aby daná téma a plán neboli len záležitosťou formálnou, ale aby pobyt detí v materskej škole bol obohatený o ich detskú skúsenosť, v ktorej sa deti snažia dať zmysel svetu, ktorý ich obklopuje v oblasti ich vlastných práv i práv iných. Ponúkneme konkrétne aktivity školy, v ktorých si deti primerane svojmu veku osvojujú základné pojmy a zručnosti prostredníctvom zážitkového učenia a moderných inovatívnych metód a tým sa učia orientovať v spleti svojich práv a povinností.

Cieľom materiálu je poskytnúť učiteľkám predprimárneho vzdelávania jeden z uhlov pohľadu na možnosť implementácie problematiky práv dieťaťa do školského kurikula v materskej škole. Vychádzame z toho, že edukačný proces vo všetkých typoch škôl a na všetkých úrovniach musí v duchu výchovy k ľudským právam a tolerancii akceptovať vek detí, prispievať k ich rozvoju ako nezávislej, samostatnej a zodpovednej osobnosti.

Východiskom pri jeho príprave bola odborná pedagogická literatúra, odborné časopisy, zborníky a internetové zdroje týkajúce sa danej problematiky, ale najmä pedagogická skúsenosť s aplikovaním tejto dôležitej témy do práce s deťmi.

1 PRÁVA DIEŤAŤA

„ Vzdelávanie dieťaťa sa musí zamerať... na rozvíjanie úcty k ľudským právam a základným slobodám ... na posilňovanie úcty k vlastnej kultúre, jazyku a národným hodnotám ... na rozvíjanie úcty k civilizáciám, ktoré sú odlišné od jeho vlastnej ... na prípravu dieťaťa k zodpovednosti za život v slobodnej spoločnosti v duchu porozumenia, mieru, tolerancie, rodovej rovnosti a priateľstva medzi všetkými národmi ... na rozvíjanie úcty k prírodnému prostrediu.“

Článok 29, Dohovor o právach dieťaťa, 1989

Všetky deti prirodzene milujú prírodu, rady sa hrajú, rady sa pohybujú, sú zvedavé, zaoberajú sa rôznymi vecami a predmetmi, skúmajú ich, veľmi rady a veľa sa rozprávajú, premýšľajú. Téma práva dieťaťa sa venujeme už v materskej škole. Pri výchovnom pôsobení vychádzame z toho, že obdobie predškolského veku je pre výchovu a vzdelávanie pomerne špecifické. Dieťa predškolského veku sa vyznačuje skúmanosťou a zvedavosťou, zaujímajú ho všetky podnety. Na získavanie nových poznatkov im nesmie chýbať komunikácia, podpora od dospelých ľudí, postoje si vytvárajú spoločným prežívaním citov a úspešným riešením problémov. Preto v materskej škole hľadáme spôsoby, ako rozvíjať osobnosť dieťaťa tak, aby mohli efektívne komunikovať, dávať dieťaťu odpovede na rozmanité otázky, úspešne riešiť problémy, uspokojovať jeho zvedavosť a poskytnúť možnosť neobmedzene prejavovať vlastné emócie. Rovnako dôležité je vytvárať podnetné prostredie, množstvo pedagogických situácií, v ktorých sa dieťa učí hrou.

1.1 Práva detí v školách

Každé dieťa má právo byť ochraňované, právo na starostlivosť, právo na zdravý vývin v bezpečnom prostredí a právo byť vzdelávané. Tieto požiadavky sú zakotvené v Dohovore o právach dieťaťa v 54. ustanoveniach.

Dohovor o právach dieťaťa (ďalej len Dohovor) bol prijatý VZ OSN 20. novembra 1989, do platnosti vošiel o rok neskôr, keď ho ratifikoval dostatočne veľký počet členských štátov OSN. Je doposiaľ najprepracovanejším a zmluvné strany zaväzujúcim dokumentom týkajúcim sa práv dieťaťa. Pokrokom v tomto dokumente bolo, že štáty, ktoré k dohovoru pristúpili podpisom, sa zaväzujú k povinnostiam a zároveň zaručujú možnosť kontroly plnenia.

Uznaním práv dieťaťa a Dohovoru o právach dieťaťa, ktorý sa opiera o posolstvo humanizmu, sa mení pohľad na dieťa a pohľad na obdobie detstva. V pedagogickej teórii sa práva detí realizujú predovšetkým humanizáciou a demokratizáciou výchovy, čo je hlavnou myšlienkou reformy školstva na Slovensku, zakomponovanou v reformných dokumentoch, ktoré sú podkladom a východiskom pre výchovu a vzdelávanie v školách. Dieťa sa musí stať nielen

objektom, ale predovšetkým subjektom výchovy založenej na úcte, ľudskosti, tolerancii a prirodzenej autorite. Odkaz a posolstvo Dohovoru je rešpektované aj v koncepcii výchovy a vzdelávania v Slovenskej republike. Práva dieťaťa sa prakticky uskutočňujú v celom procese výučby prostredníctvom jeho obsahu, metód, foriem.

V súvislosti s uplatňovaním práv dieťaťa je v školách potrebné:

1. *Realizovať Miléniové ciele a princípy výchovy a vzdelávania* – Národný program výchovy a vzdelávania v SR. Dostupné na: <http://www.cpk.sk/web/dokumenty/krvv.pdf>
Ich ambíciou je náčrt ľudskej spoločnosti založenej na humánno-tvorivej výchove, smerujúcej k všestrannému rozvoju osobnosti každého jednotlivca, k získaniu vedomostí a kľúčových kompetencií v jeho príprave pre život a uplatnenie na trhu práce.
Kompetencie, ktoré považuje Milénium za kľúčové:
 - *komunikačné schopnosti a spôsobilosti* – gramotnosť, čítať s porozumením, aktívne počúvať, vyhľadávať, používať, tvoriť a odovzdávať informácie – v rodnom jazyku a aj v cudzích jazykoch;
 - *personálne a interpersonálne schopnosti* – sebazpoznanie, sebazdokonaľovanie, sebakontrola, regulácia vlastného správania, empatia, tvorba medziľudských vzťahov, tímová práca, spolupráca, zodpovednosť, uznávať všeľudské hodnoty, základné práva a slobody, vážiť si zdravie, starať sa oň a o životné prostredie;
 - *schopnosti tvorivo a kriticky riešiť problémy* – identifikovať, analyzovať, navrhovať riešenia problémov, prijímať návrhy iných, učiť sa z nich, zvládať záťažové situácie;
 - *schopnosti pracovať s modernými informačnými technológiami* – zručnosť pracovať s počítačom, internetom, využívať informácie na rozširovanie a prehĺbovanie poznania o sebe a o svete;
 - *schopnosti formovať občiansku spoločnosť* – prispievať k demokratizácii spoločnosti, k trvalo udržateľnému rozvoju na miestnej, národnej i medzinárodnej (globálnej) úrovni.
2. *V súlade s Národným plánom výchovy k ľudským právam a právam dieťaťa* schváleným na roky 2005 – 2014, dostupný na: http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/1stzs/isced1/ine_dokumenty/narodny_plan_vychovy_2005_2014.pdf pracovať s textom tohto záväzného dokumentu, aplikovať ho na konkrétne podmienky svojej školy.
3. *Rozvíjať kľúčové kompetencie detí*, t. j. životné zručnosti či komplex spôsobilostí tak, aby preukázali vedomosti, zručnosti a postoje v oblasti ľudských práv a práv všetkých detí bez rozdielu. Viest' deti k poznaniu, že nemáme právo na všetko, po čom túžime, že každé právo súvisí s výkonom povinností a zodpovednosti.

4. *Rozvíjať pedagogické spôsobilosti učiteľa*, t. j. cieľavedomé činnosti zamerané na riešenie problémov. Ich hlavným poslaním je čo najefektívnejšie dosahovať vyučovacie ciele, ktoré sú formulované podľa toho, čo sa majú žiaci naučiť. Rozlišujeme tri prvky pedagogických spôsobilostí:
 - penzum vedomostí, t. j. poznatkov týkajúcich sa danej témy;
 - schopnosť rozhodovať sa, t. j. uvažovať o priebehu vyučovacej hodiny v prípravnej fáze, počas nej a po nej;
 - konanie a vonkajší prejav správania učiteľa.
5. Vytváraním zdravého psychosociálneho prostredia, t. j. prostredia školy, ktoré môže posilniť sociálnu a emocionálnu pohodu a schopnosť učiť sa, čo je vtedy, keď:
 - je prívetivé, priateľské a odmeňujúce,
 - viac rozvíja spoluprácu než súťaživosť,
 - uľahčuje posilňujúcu, otvorenú komunikáciu,
 - pozerá na poskytovanie tvorivých možností ako dôležitý prvok,
 - zabráňuje telesným trestom, šikanovaniu, obťažovaniu a násiliu tým, že podporuje rozvíjanie politiky a postupov, ktoré posilňujú rozvíjanie nenásilnej interakcie na ihrisku, v triede a medzi personálom a deťmi,
 - presadzuje práva chlapcov a dievčat v rámci rovnakých možností a demokratických postupov.
6. *Inovatívnyimi formami a metódami vyučovania* (projektové vyučovanie, kooperatívne vyučovanie, integrované tematické vyučovanie, metóda rozhovoru, brainstorming, situačná metóda, inscenačná metóda a pod.) *implementovať ciele výchovy k ľudským právam a právam dieťaťa* do edukačného procesu ako jednej z tém globálneho rozvojového vzdelávania. Výchovno-vzdelávací systém poskytuje vhodné prostredie na odovzdávanie hodnôt a poznatkov potrebných na to, aby sa mladí ľudia dokázali aktívne zapojiť do demokratickej a občianskej spoločnosti a stať sa členmi spoločenstva. Výchova a vzdelávanie k ľudským právam, **konkrétne k právam dieťaťa**, špecifickým spôsobom podporuje kultúru rešpektu, akceptácie, starostlivosti a spravodlivosti v samotných triedach.

1.2 Práva dieťaťa v detskom jazyku

Detský fond UNICEF sa významne zaslúžil o vznik a implementáciu Dohovoru o právach dieťaťa (ďalej len Dohovor), ktorý je základným ľudsko-právnym dokumentom a najširšie akceptovanou normou medzinárodného práva na svete. Dohovor sa zaoberá potrebami a právami špecifickými pre dieťa. Zaväzuje zmluvné krajiny, aby dieťaťu zabezpečili takú ochranu a starostlivosť, ktorá je nevyhnutná pre jeho ochranu a starostlivosť. Plné znenie tohto dokumentu je dostupné na: http://www.unicef.sk/dokumenty/materialy-na-stiahnutie/advocacy/dohovor_o_pravach_dietata.pdf. Ako príspevok k implementácii

Dohovoru vydal UNICEF Slovensko text tohto zásadného legislatívneho dokumentu v detskom jazyku. Články v ňom sú formulované stručne a zrozumiteľne, aby boli vhodné i pre deti, učiteľkám materských škôl môže slúžiť ako jasná formulácia, ktorú môžu priblížiť deťom v ústnej podobe.

Dohovor hovorí, čo sa musí robiť pre všetky deti na svete, čiže aj pre vás, aby ste vyrastali v zdraví, v bezpečí, mohli chodiť do školy, váš názor bol vypočutý a aby s vami bolo zaobchádzané spravodlivo. Je samozrejmé, že aj vy máte určitú zodpovednosť a povinnosti voči ostatným deťom a dospelým, pretože aj oni majú svoje práva. Nie všetci tento Dohovor poznajú a tak je aj na tebe, ako rýchlo sa o ňom dozvedia. Ak niekto porušuje tvoje práva alebo vidíš, že sú porušované práva iných detí, môžeš kedykoľvek zavolať na Linku detskej istoty UNICEF na bezplatné anonymné číslo 116 111.

Článok 1

Každý človek do 18 rokov života má všetky práva uvedené v tomto Dohovore.

Článok 2

♥Tieto práva máš bez ohľadu na to, kto si, kto sú tvoji rodičia, akú máš farbu pleti, akého si pohlavia či vierovyznania, čo si myslíš, akým jazykom hovoríš, či si telesne alebo inak postihnutý/-á alebo či si bohatý/-á alebo chudobný/-á.

Článok 3

Dospelí musia robiť vo vzťahu k deťom len to, čo je pre ne najlepšie.

Článok 4

Vlády musia urobiť všetko pre to, aby tvoje práva boli dodržiavané.

Článok 5

Tvoji rodičia či opatrovníci majú právo a zodpovednosť usmerňovať ťa tak, aby si mal/-a z tvojich práv najväčší ošoh.

Článok 6

Máš právo na život a rozvíjať sa tak, aby si využil/-a svoj plný potenciál.

Článok 7, 8

♥Máš právo na registráciu tvojho mena a štátnu príslušnosť. Máš právo poznať svojich rodičov a právo na ich starostlivosť.

Článok 9

♥Od svojich rodičov by si nemal/-a byť oddelený/-á, iba ak by takéto odlúčenie bolo pre teba to najlepšie. Ak sa tvoji rodičia rozhodnú žiť oddelene, aj keď budeš bývať len z jedným z nich, máš právo stýkať sa s obidvomi rodičmi, pokiaľ ti to neublíži.

Článok 10

Ak ty a tvoji rodičia musíte žiť v iných krajinách, máš právo žiť spolu s rodičmi v jednej krajine. Ak tvoji rodičia žijú v rôznych krajinách, máš právo navštevovať oboch rodičov.

Článok 11

♥ Nikto ťa nesmie uniesť ani brániť ti vrátiť sa domov, a ak sa tak náhodou stane, vlády sa musia zo všetkých síl snažiť o tvoje navrátenie.

Článok 12

Máš právo povedať svoj názor vo všetkých veciach, ktoré sa ťa týkajú a tvoj názor musí byť braný vážne.

Článok 13

♥ ***Máš právo vyhľadávať informácie a povedať, čo si myslíš, či už ústne, písomne, formou umenia, avšak tvoj prejav nemôže útočiť na iných.***

Článok 14

Máš právo myslieť si, čo chceš, a vyznávať také náboženstvo, aké chceš. Tvoji rodičia by ti mali pomôcť naučiť ťa rozlišovať, čo je dobré a čo zlé.

Článok 15

♥ ***Máš právo stretávať sa, kamarátiť sa a združovať sa s inými ľuďmi, pokiaľ to nezasahuje do práv iných.***

Článok 16

♥ Máš právo na súkromie. Môžeš si napríklad viesť denník, do ktorého nemá nikto právo nazrieť.

Článok 17

Máš právo získavať informácie z médií z celého sveta. Dospelí musia zabezpečiť, aby si dostával/-a informácie, ktorým dokážeš porozumieť.

Článok 18

Obidvaja tvoji rodičia sa musia podieľať na tvojej výchove a robiť pre teba len to najlepšie.

Článok 19

♥ ***Nikto ti nesmie ubližovať (ani tvoji rodičia). Dospelí musia zabezpečiť, aby si bol/-a chránený/-á proti zneužívaniu, násiliu a zanedbávaniu.***

Článok 20

Ak nemáš rodičov, alebo ak pre teba nie je bezpečné, aby si so svojimi rodičmi žil/-a, máš právo na ochranu a opateru rešpektujúcu tvoje náboženstvo, kultúrnu identitu a jazyk.

Článok 21

Ak ťa majú adoptovať, musí všetko prebiehať takým spôsobom, aby to bolo pre teba najlepšie.

Článok 22

Ak si utečencom (to znamená, že si musel opustiť tvoju krajinu, pretože život v nej by pre teba nebol bezpečný), máš právo na zvláštnu ochranu a pomoc.

Článok 23

Ak si postihnutý/-á, buď mentálne alebo fyzicky, máš právo na špeciálnu starostlivosť a vzdelávanie, ktoré ti pomôžu vyrásť rovnakým spôsobom ako ostatné deti.

Článok 24

♥ Máš právo na zdravie. Znamená to, že keď si chorý, máš nárok na profesionálnu starostlivosť a lieky. Vlády sa musia zo všetkých síl snažiť, aby deti neochoreli a to najmä tým, že im poskytnú zdravotnú starostlivosť, čistú vodu, zdravú stravu a čisté životné prostredie. Bohatšie krajiny musia v tomto pomáhať tým chudobnejším.

Článok 25

Ak žiješ mimo domova (napríklad si v nemocnici, v náhradnom ústavnom zariadení alebo vo väzení), máš právo na pravidelnú kontrolu a hodnotenie, ako sa s tebou zaobchádza a ako je o teba postarané.

Článok 26

Vláda musí poskytnúť pomoc pre rodiny s deťmi, ktoré sú v sociálne slabej situácii, vrátane sociálneho poistenia.

Článok 27

Máš právo na primeranú životnú úroveň. To znamená, že majú byť naplnené tvoje fyzické, psychické a sociálne potreby. Ak si to rodičia nemôžu dovoliť, musí pomôcť vláda.

Článok 28

♥ Máš právo na vzdelanie. Základné vzdelanie musí byť bezplatné. Mal/-a by si tiež mať možnosť chodiť do strednej školy.

Článok 29

Účelom tvojej výchovy je plne rozvinúť tvoju osobnosť, talent a duševné a fyzické schopnosti. Výchovou by si mal/-a získať úctu voči ľudským právam, kultúrnej identite, životnému prostrediu ako i voči hodnotám a kultúrnej identite iných.

Článok 30

Ak si členom menšiny, máš právo na vlastnú kultúru, vyznávanie a praktizovanie vlastného náboženstva a používanie vlastného jazyka.

Článok 31

♥ ***Máš právo hrať sa, právo na oddych a voľný čas a právo na účasť na kultúrnych a umeleckých aktivitách.***

Článok 32

Máš právo na ochranu pred prácou na miestach alebo v podmienkach, ktoré by mohli uškodiť tvojmu zdraviu alebo prekážať tvojmu vzdelávaniu. Ak na tvojej práci niekto zarába, mal/-a by si dostať spravodlivo zaplatené.

Článok 33

Máš právo byť chránený/-á pred drogami a ľuďmi, ktorí sa živia výrobou a predajom drog.

Článok 34

♥ Máš právo na ochranu proti pohlavnému zneužívaniu. Znamená to, že nikto nesmie s tvojím telom robiť nič, čo sám/sama nechceš, napríklad fotiť a dotýkať sa ho, alebo nútiť ťa hovoriť veci, ktoré povedať nechceš.

Článok 35

♥ Nikto ťa nesmie uniesť alebo predať.

Článok 36

Musíš byť chránený/-á aj pred všetkými inými formami zlého zaobchádzania.

Článok 37

♥ ***Aj keď spravíš niečo nesprávne, nikto ťa nesmie potrestať spôsobom, ktorý by ťa ponižoval alebo ti ubližoval.*** Nikdy by ťa nemali zatvoriť do väzenia a keď sa to stane, tak len v krajnom prípade, len na nevyhnutný čas a nie s inými dospelými. Ak si uväznený/-á, máš právo na zvláštnu starostlivosť a pravidelné návštevy tvojich príbuzných.

Článok 38

Máš právo na ochranu v časoch vojny. Ak ešte nemáš pätnásť rokov, nesmieš byť v armáde ani sa zúčastňovať na bojoch.

<http://www.unicef.sk/kto-sme/prava-deti/dohovor-o-pravach-dietata>

Menované práva vyjadrujú, na čo je potrebné sa zamerať pri uplatňovaní práv dieťaťa vo výchove a vzdelávaní. Nie všetky práva je možné priblížiť deťom predškolského veku. Pre lepšiu orientáciu sú v texte symbolom ♥ označené práva, ktoré primeranou formou a vhodnou aktivitou môžeme poskytnúť deťom predškolského veku (čo bude obsahom druhej kapitoly), kurzívou a hrubým písmom sú označené práva, ktoré sa majú stať cieľmi predprimárneho vzdelávania.

1.3 Ciele výchovy k právam dieťaťa

Cieľom výchovy a vzdelávania k ľudským právam v školách, teda i v materskej škole, je osvojiť si vedomosti a zručnosti, formovať postoje, ktoré sú dôležité na podporovanie ľudskej dôstojnosti, informovanej a nezávislej participácie na vývoji demokratickej spoločnosti, a to v súlade s hodnotami, ako sú ľudské práva, rovnosť, pluralita a spravodlivosť. Proces výchovy

a vzdelávania musí v duchu výchovy k ľudským právam a tolerancii akceptovať vek detí, prispievať k ich rozvoju ako nezávislej, samostatnej a zodpovednej osobnosti. Poznávaciú motiváciu priamo ovplyvňuje pozitívna, demokratická klíma v triede detí a v škole, ktorú vytvárajú najmä vzájomná dôvera, vedomie spolupatričnosti, spolupráca a tolerancia, spravodlivý, láskavý a povzbudzujúci prístup učiteľa, jasne formulované ciele.

Ciele výchovy k právam dieťaťa sú viacúrovňové. Vargová (2007, str. 22) uvádza ich klasifikáciu podľa psychických procesov, v ktorých sa výsledky učenia prejavujú. Vyjadrujú, kam vo výchove k ľudským právam smerujeme v školskom vzdelávaní, pričom začíname v predprimárnom vzdelávaní. Pri ich operacionalizovaní a plnení treba samozrejme brať na zreteľ vek detí a individualitu detského kolektívu, prispôbiť ich na konkrétne podmienky materskej školy, čo bude obsahom nasledujúcich kapitol tohto materiálu.

Kognitívne (vzdelávacie) ciele – obsahujú vedomosti a intelektové schopnosti:

- deti poznajú históriu, cieľ, zásady a princípy dokumentov týkajúcich sa práv detí, osvoja si základné poznatky o právach dieťaťa, pochopia filozofiu práv dieťaťa, uvedomujú si dialektiku práv a zodpovednosti, chápu svoje práva a rešpektujú práva iných, vedia, že nemajú právo na všetko, čo chcú, že práva im garantuje zákon, vidia veci v súvislostiach, vytvárajú si vlastný názor, navrhujú spôsoby riešenia problémov.

Afektívne ciele – zahŕňajú oblasť citovú, hodnotovú a postojovú:

- deti sa vedia vcítiť do polohy iných detí, sú tolerantné k iným, rešpektujú názory iných, vedia byť solidárne a nápomocné, sú zodpovedné za seba a svet, v ktorom žijú, podieľajú sa na riešení problémov.

Psychomotorické ciele – obsahujú zručnosti a návyky:

- deti sa vedia orientovať v pramenných materiáloch, vedia pracovať s medzinárodnými dokumentmi, sú schopné spracovať informácie z rôznych zdrojov, vedia analyzovať problém z textu alebo obrázka, sú schopné hľadať spôsoby riešenia problémov, vedia spolupracovať s ostatnými v činnostných aktivitách, utvárajú si návyky angažovať sa za veci, ktoré sa ich týkajú, vedia čeliť prejavom intolerancie zapojením sa do konkrétnych aktivít.

1.4 Stratégie výchovy k právam dieťaťa

Pri výučbe v oblasti ľudských práv je dôležité deti nielen informovať o ich právach, ale prostredníctvom aktivít a rolových hier ich učiť orientovať sa v spleti práv a povinností. Interaktívnymi metódami sa učia tolerancii, rešpektovaniu práv iných. Tu zohrávajú veľkú úlohu moderné, inovatívne metódy (samozrejme spolu s vhodnými organizačnými formami a materiálmi). Sú orientované na deti, na rešpektovanie ich individuality, na ich aktívnu účasť. Ich uplatňovanie lepšie motivuje deti, rozvíja ich iniciatívu, sebavedomie, samostatnosť, uvedomelosť, tvorivosť, ochotu spolupracovať, diskutovať, argumentovať,

dávať a prijímať spätnú väzbu, vytvárať si vlastné názory, kritické postoje, nezostávať ľahostajnými a nevšímavými.

V materskej škole je pri výučbe ľudských práv dvojnásobne kladený dôraz na školu hrou, na využívaní stratégií založených na aktivite dieťaťa. Bruteničová a Vargová (2012, str. 57) uvádzajú ako vhodné v materskej škole uplatňovať tieto stratégie výchovno-vzdelávacej činnosti:

- hranie rolí – inscenačné metódy,
- činnosti vo dvojiciach a v skupinách, diskusia,
- situačné metódy,
- brainstorming – búrka nápadov,
- kladenie otázok (hypotetické, špekulatívne, otázky na povzbudenie a podporu, na vyjadrenie názoru, a preverovanie),
- bzučiaca skupina (konfrontovanie svojich pocitov v dvojici, resp. trojici),
- skupinové učenie,
- zážitkové učenie,
- projektová výučba,
- kooperatívne učenie.

Téma ľudské práva a práva dieťaťa patrí do skupiny tém rozvojového vzdelávania. Implementovať problematiku detských práv do školského kurikula môžeme viacerými spôsobmi:

1. doplnením témy do už existujúcich tradičných predmetov/tematických okruhov.
2. orientovaním školského kurikula tematicky a problémovo, čo umožňuje vidieť veci a javy vo vzájomných súvislostiach.
3. prostredníctvom projektového vyučovania, v rámci ktorého téma práva dieťaťa vstupuje do výchovno-vzdelávacieho procesu ako prierezová téma cez vzdelávacie oblasti.

Vzdelávanie v oblasti ľudských práv, a teda aj práv dieťaťa, je súčasťou učebných osnov. Ideálne je, keď si deti primerane svojmu veku osvojujú základné pojmy a zručnosti prostredníctvom zážitkového učenia a prostredníctvom aktivít a rolových hier sa učia orientovať v spleti práv a povinností. Interaktívnou metódou práce sa učia tolerancii a rešpektovaniu práv iných.

Nasledujúce kapitoly poskytnú návrh a námety na implementáciu všeobecných cieľov výchovy k ľudským právam do činností konkrétnej materskej školy zameranej práve na výchovu k právam dieťaťa. Prostredníctvom školských projektov sú zapracované kľúčové práva dieťaťa a konkretizované ciele predprimárneho vzdelávania detí k uplatňovaniu vlastných práv aj práv iných ľudí. K téme sú poskytnuté aj konkrétne námety aktivít.

2 ŠKOLSKÝ VZDELÁVACÍ PROGRAM A JEHO CIELE V OBLASTI PRÁV DIEŤAŤA

Táto časť obsahuje ukážku časti Školského vzdelávacieho programu (ďalej len ŠkVP) Materskej školy v Hliníku nad Váhom, Bytča, ktorá je zameraná na rozvoj poznatkov, spôsobilostí a postojov detí k problematike práv dieťaťa.

Filozofia ŠkVP je založená na tvorivo-humanistickom a sociokognitívnom modeli výučby, ktoré sú založené na princípoch uplatňovania práv dieťaťa v edukácii, a to v každodenných edukačných aktivitách i školských akciách.

2.1 Školský vzdelávací program DÚHOVÁ ŠKÔLKA

Východiská:

Materská škola je miestom, kde si dieťa utvára, formuje a utvrdzuje svoje postoje a hodnoty. Tieto sa neskôr prejavujú v jeho správaní a skutkoch. Dôležité preto je, aby boli materská škola, jej činnosť a život v nej postavené na humanistických princípoch. V Štátnom vzdelávacom programe platnom pre predškolské vzdelávanie v Slovenskej republike (2008) sú vytýčené tieto humanitné princípy:

1. právo na výchovu a vzdelávanie v súlade s Dohovorom o právach dieťaťa,
2. právo na rozvoj vlastnej jedinečnosti,
3. právo na celostný rozvoj osobnosti,
4. právo na sebarozvoj dieťaťa.

Východiskové ciele inštitucionálnej predškolskej výchovy:

- získať a posilňovať úctu k ľudským právam a základným slobodám.
- naučiť sa rešpektovať všeludské etické hodnoty.
- pripraviť sa na život v slobodnej spoločnosti v duchu porozumenia a priateľstva medzi národmi, národnými a etnickými skupinami a cirkvami a náboženskými spoločenstvami.

Dieťa po absolvovaní predprimárneho vzdelávania by malo disponovať:

- vedomosťami o ľudských právach a právach dieťaťa na úrovni primeranej veku,
- sociálnymi zručnosťami a schopnosťami,
- primerane osvojeným hodnotám a postojom.

Výchova a vzdelávanie v duchu práv dieťaťa a k právam dieťaťa je súčasťou ŠkVP a je obsiahnutá v koncepcii, cieľoch, obsahu ŠkVP. Týka sa oblastí:

- rešpektovania práv dieťaťa dospelými – pedagógmi a inými zamestnancami materskej školy,
- výchovy a vzdelávania k právam detí, ich poznaniu a akceptovaniu,
- cieľov a obsahu edukácie detí.

Koncepčným zámerom je vytvoriť materskú školu postavenú na tvorivo-humanistických základoch v oblasti výchovy, vzdelávania a riadenia, ktorej výsledkom práce bude všestranne rozvinutá detská osobnosť, spokojnosť detí a kolektívu MŠ i rodičov. Koncepcia je založená na osobnostne orientovanej edukácii, na deťoch – na ich hravo a šťastne prežitom detstve v materskej škole. Prioritou je dieťa so svojimi právami, potrebami, záujmami a svojou individualitou.

Vzdelávanie detí v materskej škole sa uskutočňuje podľa vzdelávacích programov. Východiskom a záväzným dokumentom pre vytvorenie školského vzdelávacieho programu v materskej škole je Štátny vzdelávací program ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie. Určuje nám, že na výchovu a vzdelávanie v materskej škole je aktuálna potreba uplatňovania humanistickej výchovy a vzdelávania založenej na humanistických princípoch, čo priamo súvisí so vzdelávaním v duchu rešpektovania práv dieťaťa a tiež s výchovou k právam dieťaťa:

- právo dieťaťa na výchovu a vzdelávanie v súlade s Dohovorom o právach dieťaťa,
- právo na rozvoj vlastnej individuality,
- právo na celostný rozvoj osobnosti.

Ciele inštitucionálnej predškolskej výchovy, ktoré priamo súvisia s výchovou k právam dieťaťa, sú v ŠVP formulované takto:

- posilňovať úctu k rodičom, ku kultúrnym a národným hodnotám a tradíciám štátu, k štátnemu jazyku, k materinskému jazyku a k svojej vlastnej kultúre,
- získať a posilňovať úctu k ľudským právam a základným slobodám,
- pripraviť sa na život v slobodnej spoločnosti v duchu porozumenia, znášanlivosti, tolerancie, rovnosti pohlaví a priateľstva medzi národmi, národnostnými a etnickými skupinami a cirkvami a náboženskými spoločenstvami, naučiť sa rešpektovať všeľudské etické hodnoty,
- naplňovať potrebu dieťaťa po sociálnom kontakte s rovesníkmi,
- podporiť vzťah dieťaťa k poznávaniu a učeniu hrou,
- prihliadať na rôzne sociokultúrne a socioekonomické zázemie dieťaťa.

Hlavným cieľom ŠkVP je rozvíjať osobnosť dieťaťa materskej školy vo všetkých oblastiach rozvoja detí predškolského veku tak, aby boli rešpektované jeho ľudské práva – práva dieťaťa a v tomto duchu aby boli deti vychovávané a vzdelávané. Poskytovať deťom – malým Európanom, základy poznatkov o javoch blízkeho i vzdialenejšieho prírodného, kultúrneho i spoločenského okolia a formovať v nich základy vedeckého svetonázoru.

Špecifické ciele:

1. *Ochraňovať záujmy a práva detí predškolského veku tým, že budeme presadzovať dodržiavanie a uplatňovanie Dohovoru o právach dieťaťa:*
 - Vytvoriť psychohygienické podmienky, ktoré umožnia deťom tešiť sa zo svojho práva na vzdelávanie – klíma školy a atmosféra edukačného procesu .
 - Vo všetkých formách výchovy a vzdelávania rešpektovať záujem a individualitu dieťaťa.
 - Formou aktívnej spolupráce s rodinou podporovať u detí pocit bezpečia, ochrany a jednotnej výchovy s rodinou.
 - Výchovu a vzdelávanie detí realizovať uplatňovaním moderných inovatívnych metód edukácie, uplatňovaním prosociálneho výchovného štýlu.
2. *Výchovu a vzdelávanie detí orientovať k poznaniu a uplatňovaniu ich práv a práv iných:*
 - Osvojiť si vedomosti o právach dieťaťa na elementárnej úrovni primeranej veku – chápať význam práv dieťaťa, rozoznať potreby a prania jednotlivca, chápať zodpovednosť voči sebe a druhým, pochopiť konflikty, ochraňovať životné prostredie.
 - Rozvíjať sociálne zručnosti a schopnosti – vyjadriť svoj názor, viesť rozhovor, argumentovať, aktívne počúvať, schopnosť vcítiť sa do pocitov a spôsobu uvažovania iných, rozhodovať o niečom, kooperovať, spolupracovať v tíme, predchádzať konfliktom, riešiť konflikty.
 - Stotožňovať sa s hodnotami a postojmi – akceptácia seba a iných, uznávanie rovnosti, akceptovanie inakosti, spolupráca, zodpovednosť, prejavy solidarity.
3. *Ceniť si a rešpektovať kultúrno-historické dedičstvo prostredníctvom poznávania ľudových tradícií a folklóru v regióne a aktívnym zapájaním sa do prípravy a realizácie osláv a sviatkov.*
 - Vzbudiť a rozvíjať záujem o tradičnú ľudovú kultúru, šíriť ľudové tradície a pokračovanie kultúry ľudu.
 - Poznávať históriu, zvykoslovie, folklórne bohatstvo, obyčaje svojich predkov.
 - Zachovávať hodnoty ľudového umenia prostredníctvom žijúcich nositeľov ľudovej kultúry a remeselnej výroby.
 - Formovať osobnosť dieťaťa v duchu národného povedomia a vlastenectva.
4. *Utvárať pozitívny vzťah k bezprostrednému i širšiemu spoločenskému a prírodovednému prostrediu, prebúdzajú environmentálne cítenie detí na elementárnej úrovni.*
 - Poznávať oblasť svojho regiónu, ďalšieho okolia, štátu, objavovať jeho osobitosti, kultúru a krásy.
 - Utvárať bohatý emocionálny vzťah k prírode, prejavovať radosť z jej existencie a krás.

- Prebúdzajú environmentálne cítenie a elementárne ochranárske postoje, uvedomiť si význam a hodnotu prírodného prostredia pre človeka a živočíchy.
- Vytvoriť si základnú predstavu aj o iných krajinách, štátoch a ich kultúrnom bohatstve.

2.2 Školský edukačný projekt orientovaný na výchovu k právam dieťaťa:

ŠKRIATOK A JEHO TAJOMSTVÁ

Projekt je zameraný na implementovanie teoretických východísk z oblasti ľudských práv a práv dieťaťa do praxe v materskej škole.

Cieľom projektu je vytvoriť u detí povedomie o ich vlastných právach, v činnostiach poskytnúť informácie o rodine, o svojom ja, o spoločenstve a o spoločnosti prvkami našej kultúry. Do projektu sú integrované špecifické ciele ŠkVP, ciele prierezových tém, osobnostný a sociálny rozvoj a multikultúrna výchova, ktoré vychádzajú z Plánu výchovy k ľudským právam a Dohovoru o právach dieťaťa.

Hlavné ciele:

1. *Ochraňovať záujmy a práva detí predškolského veku tým, že budeme presadzovať dodržiavanie a uplatňovanie Dohovoru o právach dieťaťa:*

- Vytvoriť psychohygienické podmienky, ktoré umožnia deťom tešiť sa zo svojho práva na vzdelávanie – klíma školy a atmosféra edukačného procesu.
- Vo všetkých formách výchovy a vzdelávania rešpektovať záujem a individualitu dieťaťa.
- Formou aktívnej spolupráce s rodinou podporovať u detí pocit bezpečia, ochrany a jednotnej výchovy s rodinou.
- Výchovu a vzdelávanie detí realizovať uplatňovaním moderných inovatívnych metód edukácie, uplatňovaním prosociálneho výchovného štýlu.

2. *Výchovu a vzdelávanie detí orientovať k poznaniu a uplatňovaniu ich práv a práv iných:*

- Osvojiť si vedomosti o právach dieťaťa na elementárnej úrovni primeranej veku – chápať význam práv dieťaťa, rozoznať potreby a prania jednotlivca, chápať zodpovednosť voči sebe a druhým, pochopiť konflikty, ochraňovať životné prostredie.
- Rozvíjať sociálne zručnosti a schopnosti – vyjadriť svoj názor, viesť rozhovor, argumentovať, aktívne počúvať, schopnosť vcítiť sa do pocitov a spôsobu uvažovania iných, rozhodovať o niečom, kooperovať, spolupracovať v tíme, predchádzať konfliktom, riešiť konflikty.
- Stotožňovať sa s hodnotami a postojmi – akceptácia seba a iných, uznávanie rovnosti, akceptovanie inakosti, spolupráca, zodpovednosť, prejavy solidarity.

Čiastkové ciele projektu:

- poznať svoje práva a zároveň aj svoje povinnosti,
- rozlišovať medzi tým, na čo má dieťa právo a po čom túži,
- vcítiť sa do položenia iných detí, správať sa k nim ohľaduplne,
- vypočuť si názor iných detí a asertívne vyjadriť svoj názor,
- tvoriť a dodržiavať triedne pravidlá správania,
- premýšľať nad následkami svojho správania alebo nad možnými následkami svojho správania,
- navrhnúť spôsob riešenia problému,
- aktívne sa zapojiť do aktivít pomoci a solidárnosti,
- rozdeliť sa, obdarovať niekoho a pomôcť inému,
- vyhľadávať informácie o rozmanitosti sveta, iných krajinách a kultúrach,
- zaujať pozitívne a empatické postoje k chorým, osobám so zdravotným postihnutím, multikultúrnej a socioekonomickej rozmanitosti ľudstva.

Kompetencie, ktoré dieťa získa:

- chápe svoje práva a práva iných,
- uvedomuje si, že má svoje práva a zároveň aj povinnosti,
- chápe, že nemá právo na všetko, čo chce,
- vytvára si vlastný názor, odôvodňuje ho,
- vie byť tolerantný k iným a rešpektovať ich názory,
- akceptuje a rešpektuje multikultúrne odlišnosti detí a dospelých,
- uvedomuje si vlastnú identitu,
- uvedomuje si dôsledky svojho správania na seba a iných,
- navrhuje jednoduché spôsoby riešenia problémov,
- kladie otázky a hľadá odpovede, aby porozumelo okolitému svetu javov a vzťahov,
- využíva rôzne zdroje vyhľadávania informácií o iných krajinách a kultúrach,
- pozerá sa na svet aj očami druhých,
- prejavuje empatiu a ohľaduplnosť, vie sa vcítiť do položenia iných detí,
- vie byť nápomocný a prejavuje základy solidárnosti,
- angažuje sa za veci, ktoré sa ho týkajú,
- presadzuje sa s ohľadom na seba aj druhých.

Oblasti rozvíjania

1. Poznávame seba a iných:

- obsahuje jednoduché a pre deti prístupné objasnenie príslušného článku z Dohovoru o právach dieťaťa,
 - jednotlivé hry a aktivity k článku z Dohovoru o právach dieťaťa, ktoré majú konkrétny cieľ.
- Základom prvej oblasti je spoznávanie seba, vytváranie pozitívneho a zdravého vzťahu k sebe, svojmu blízkemu sociálnemu a spoločenskému prostrediu.

2. Miléniové rozvojové ciele:

- základom sú informácie a základné údaje k štyrom Miléniovým rozvojovým cieľom,
- aktivity budú tvoriť príbehy detí a hry zamerané na pochopenie zvoleného Miléniového rozvojového cieľa.

3. Cestujeme po zemeguli:

- obsahuje hry a námety projektov na poznávanie iných krajín a kontinentov,
 - vyhľadávanie informácií z rôznych zdrojov.
- Základom druhej a tretej oblasti učenie bez hraníc a rovnako začlenenie cieľov multikultúrnej výchovy. Deti získavajú poznatky o iných krajinách, kultúrach, z blízkeho okolia a rodnej krajiny sa dostávajú za jej hranice a rozširuje sa spektrum ich poznania. Zisťujú, že nie všetky deti na svete sa majú tak dobre ako ony, hľadajú možnosti, ako by mohli týmto deťom pomôcť, zapájajú sa do akcií solidarity.

Aktivity a stratégie na plnenie cieľov a získavanie kompetencií:

- edukačné aktivity s využitím moderných a inovatívnych metód (rolové hry, situačné metódy, inscenačné metódy, brainstorming, DITOR) aplikované do výchovno-vzdelávacej činnosti,
- školské a mimoškolské akcie s témou a cieľmi uplatňovania práv dieťaťa,
- družobná spolupráca s inými materskými školami v okolí,
- družobné styky so zahraničnými materskými školami (prostredníctvom európskeho programu eTwinning),
- verejnoprospešná činnosť,
- akcie solidarity (Školské programy UNICEF).

3 NÁMETY NA AKTIVITY

Aktivity sú rozpracované podľa oblastí interného edukačného projektu Práva dieťaťa v našej škôlke „Škriatok a jeho tajomstvá“. Sú to aktivity overené v práci s deťmi pri plnení cieľov zameraných na oblasť práv dieťaťa. Niektoré sú realizované v dopoludňajších aktivitách, niektoré z nich v priebehu viacerých dní – edukačné projekty a niektoré v spolupráci s rodinou v rámci školských akcií.

Práva dieťaťa v konkrétnych aktivitách

Predpokladom toho, aby bola výchova k ľudským právam a pre ľudské práva v materskej škole úspešná, je dôležitý vhodný výber hier a aktivít a tiež rešpektovanie niektorých zásad pri ich realizácii. Sú to:

- výber konkrétnej hry závisí od odborného rozhodnutia učiteľky, jej uváženia, od toho, aké ciele výchovnej práce si kladie a aké zloženie detí je v skupine;
- učiteľka by mala dobre poznať deti, ich osobnosť, aby hry správne vybrala, zaradila do výchovného programu a dôsledne realizovala;
- učiteľka by mala pozorne sledovať priebeh každej hry a to, ako ju deti prežívajú;
- učiteľka by mala sledovať najmä tie deti, ktoré sa k hre nestavajú pozitívne, napríklad deti hyperaktívne, nedisciplinované alebo naopak smutné a utiahnuté;
- každú hru by mala učiteľka spolu s deťmi vyhodnotiť, či hra splnila ciele a očakávania, prípadne čo v budúcnosti treba na hre, na jej priebehu alebo podmienkach zmeniť;
- učiteľka by mala sledovať pôsobenie hier v širšom kontexte, počas celého edukačného programu materskej školy. Nestačí, keď sa dieťa teší pri jednej hre, ale pri iných činnostiach sa izoluje a uzatvára do seba. Platí tu zásada komplexnosti a jednotnosti vo výchovnom pôsobení.

3.1 Poznávame seba a iných

Prvá oblasť obsahuje osvedčené aktivity z pedagogickej literatúry, ktoré sú upravované k výučbe práv dieťaťa a tiež aktivity a edukačný projekt vytvorený učiteľkami materskej školy k plneniu cieľov.

Aktivita: ODTLAČKY PALCOV

Východiská na realizáciu aktivity:

Princíp, že všetky práva sa vzťahujú na všetky deti bez výnimky a štát je povinný chrániť deti pred akoukoľvek formou diskriminácie. Štát nesmie porušovať žiadne právo a musí

prijímať pozitívne opatrenia na ich propagáciu a dodržiavanie.

Cieľ: Poznať seba a svoju jedinečnosť, poznávať a rešpektovať jedinečnosť iných.

Pomôcky: papier, tlačiarenská farba, lupa, fotografie detí z celého sveta

Postup: V úvode hry učiteľka rozpráva deťom o tom, že každý človek je iný a jedinečný. Každodenne sa presvedčame o tom, že každý má inú farbu vlasov, každý má iné oči, inú výšku, hmotnosť a pod. Aj keď sa ľudia na celom svete medzi sebou líšia, sú si zároveň veľmi podobní. Podobajú sa tým, že majú dve ruky a dve nohy, jednu hlavu a dve oči, päť prstov na každej ruke. Čo máme spoločné a rozdielne, o tom sa môžeme presvedčiť aj odtlačkami palcov. Na prvý pohľad sa zdá, že všetky palce detí sú rovnaké, ale potom zistíme, že to tak nie je. Deti si do tlačiarenskej farby namočia pravý palec a odtlačok urobia tak, že ho pritlačia na papier otáčavým pohybom zľava doprava. Jednotlivé odtlačky si v skupinkách porovnávajú, napr. pod lupou, a hľadajú spoločné a rozdielne čiary, znaky. Na záver si povedia, ako sa im hra páčila a čo zistili o jedinečnosti každého človeka.

Obmena: Odtlačky tela. Deti si môžu obkresliť ruku alebo obrys celého tela, môžu si ich vystrihnúť a farebne vymaľovať. Svoje odtlačky si navzájom porovnávajú. Túto hru si môžu urobiť najprv na začiatku roka, vystrihnuté obrisy s menami si odložia a hru zopakujú na konci roka. Vtedy porovnajú, čo sa na ich odtlačkoch zmenilo, ako narástli a pod.

Námety pre učiteľky: Podobnosť a rozdielnosť detí môžeme dokumentovať aj pomocou fotografií detí z rozličných krajín sveta.

(upravené podľa príručky UNICEF: Dve tváre jedného sveta, 2009, str. 8)

Aktivita: PODAJ MI RÚČKU

Východiská na realizáciu aktivity:

Dieťa má právo na zvláštnu opateru pri telesnom, duševnom alebo sociálnom postihnutí.

Cieľ: Formovať sebareguláciu správania, schopnosť nezištne pomáhať iným, mať vnútorné uspokojenie z tejto pomoci.

Pomôcky: šatka, lavička

Postup: Vytvoríme dvojice detí, jedno dieťa má zaviazané oči, pravou rukou drží kamaráta za plece, ktorý ho bezpečne vedie pomedzi prekážky v teréne alebo umelo vytvorené v triede. Deti si úlohy vymenia.

Námety na obmenu:

- previesť kamaráta so zviazanými očami cez lavičku, držať za driek,
- pohybovať sa v priestore so zviazanými očami v smere prichádzajúceho jemného zvuku,

- uhádni podľa hmatu,
- uhádni podľa chuti,
- pozorovať prácu zdravotne postihnutých detí v rodine, špeciálnej škole.

(upravené podľa: Emocionálny svet detí predškolského veku, 2006, str. 47)

Aktivita: OPIS FOTOGRAFIE

Východiská na realizáciu aktivity:

Deti majú právo na prístup k informáciám a materiálom z rôznych zdrojov a právo na ochranu pred nevhodnými materiálmi.

Cieľ: Rozvíjať empatiu a vnímanie detí pomocou fotografie.

Pomôcky: fotografie zo života detí v iných krajinách

Postup: Na rozvoj empatie a vnímania majú vplyv aj aktivity, počas ktorých deti opisujú rozličné fotografie.

Deti majú za úlohu:

- opísať každú postavu na fotografii,
- pomenovať tieto postavy,
- povedať, čo si jednotlivé postavy myslia, ako sa cítia, čo sa im stalo,
- porozprávať príbeh o ich živote a čo sa na fotografii deje,
- povedať, ako by deťom vedeli pomôcť alebo ako by im urobili radosť,
- opísať, ako by sa cítili, keby boli deťmi na fotografii,
- vyjadriť pomocou nasledujúcich tváričiek, aký pocit v nich vyvoláva fotografia.

Obmena:

Takisto môžeme postupovať s rozstrihanými fotografiami, rôznymi pohľadnicami z rozvojových krajín, obrázkami z časopisov a encyklopédií.

Námety pre učiteľky: Pri práci s informáciami je potrebné poskytovať deťom dostatok rozličných informačných zdrojov, využívať sa môžu obrázky z časopisov určených deťom aj dospelým. Deti sa môžu vyjadrovať napr. k reklamám na rôzny tovar a môžeme ich viesť k tomu, aby dokázali odmietnuť nevhodné obrázky. Postupne ich vedieme ku kritickému hodnoteniu vhodných a potrebných informácií a odmietaniu nevhodných, neslušných a škodlivých informácií.

(príručka UNICEF: Dve tváre jedného sveta, 2009, str. 13)

Aktivita: MÁM STRACH

Východiská na realizáciu aktivity:

Deti majú právo vyrastať v prostredí, v ktorom sa nebudú cítiť nebezpečne a ohrozené.

Cieľ: Uvedomiť si pocit strachu, vyjadriť ho navonok a vedieť ho zo seba uvoľniť.

Pomôcky: žiadne

Postup: Učiteľka sa pýta detí, čo znamená „mať strach“. Uvedie pri tom niekoľko alternatívnych výrazov pre strach. Rozpráva deťom skutočný príbeh zo svojho detstva, keď sa niečoho bála, ktorý pripomína niečo, čo už mohli zažiť deti zo skupiny. Čo ste vtedy prežívali? Triasli ste sa? Bolo vám zle? Búchalo vám srdce? Čo vám hrozilo? Ako ste sa zachovali?

Deti sa striedajú v opisovaní situácií, keď prežívali strach. Po rozhovore učiteľka naučí deti básničku:

Keď dostanem strach, (zatvári sa ustrašene)

svet sa plný nástrah zdá, (zdesene sa obzerá)

chcem sa niekam schovať, ach, (zakryje si tvár dlaňami)

pomôže mi snáď dobrá nálada tvoja. (ukáže na ostatných).

Učiteľka položí deťom nasledujúce otázky: Čoho sa často bojíte? Čo môžeme robiť, keď sa niečoho bojíme? Nasleduje rozhovor s deťmi o možnostiach pochopenia a prekonávania nebezpečenstva. Ako alternatívna možnosť je požiadanie dospelšej osoby o rozhovor o strachu a pod.

(upravené podľa: Emocionálny svet detí predškolského veku, 2006, str. 50)

Aktivita: ŠTATISTIKA NAŠEJ TRIEDY

Východiská na realizáciu aktivity:

Deti majú právo na odlišnosť, pritom sú si všetky rovné a majú právo prijateľným spôsobom obhajovať svoje názory a zároveň rešpektovať názory a odlišnosť iných.

Cieľ: Prijatť názorovú odlišnosť iných detí a obhajovať svoje vlastné názory.

Pomôcky: ľubovoľne pripravené otázky pre deti

Postup: Deti stoja v triede na vyhradenom mieste. Učiteľka si pripraví otázky smerujúce k tomu, aby sa deti mohli čo najlepšie spoznať. Deti sa podľa ohlásenej otázky stavajú do dvoch zástupov.

Napríklad:

Vpravo sa postaví ten:

kto rád rozpráva,

kto má brata,

kto sa vie lyžovať,

kto má rád špenát,

kto býva v byte,

kto už spal pod stanom.

Vľavo sa postaví ten:

kto rád mlčí,

kto nemá brata,

kto sa nevie lyžovať,

kto nemá rád špenát,

kto býva v dome,

kto ešte nespal pod stanom.

(upravené podľa: Hráme sa s prierezovými témami, 2012, str. 132)

Aktivita: MAMIČKA SLIEPOČKA

Východiská na realizáciu aktivity:

Nikto nemá právo uniesť ťa od rodičov a brániť ti vrátiť sa k nim.

Cieľ: Vcítiť sa do pocitov iného vtedy, ak sa mu prihodí niečo zlé.

Pomôcky: papierové vajíčka a hniezdo zo starých novín.

Postup: V strede triedy spravíme hniezdo sliepočky, po triede rozmiestnime papierové vajíčka. Povieme deťom príbeh o tom, že mamičke sliepočke raz niekto vnikol do kurína, zobral jej vajíčka, z ktorých sa mali vyliahnúť kuriatka a porozhadzoval ich po dvore. Vyberieme z detí sliepočku, lišiaka, ostatné deti sú kuriatka. Mamička kvočka by ich rada získala späť, pomôcť jej môžu len staršie kuriatka. Musia vajíčka pozbierať, no musia dávať pozor na lišiaka, ktorý tam striehne. Kuriatko je v bezpečí vtedy, keď objíme sliepočku. Koho lišiak chytí, stáva sa tiež lišiakom. Hra sa končí vtedy, keď kuriatka vyzbierajú všetky vajíčka, prípadne vtedy, keď sa stanú všetky kuriatka líškami.

Po hre nadviažeme s deťmi rozhovor – ako sa cítila sliepočka, keď jej ukradli vajíčka, ako by ste sa cítili vy, ak by vás niekto uniesol, čo treba robiť, ak by vás niekto cudzí chcel zobrať alebo ak niekto cudzí chce zobrať alebo ublížiť vášmu kamarátovi?

(upravené podľa: Invenčný program prosociálneho správania, 2000/01)

Aktivita: MOJE PRÁVA A POVINNOSTI

Východiská na realizáciu aktivity:

Deti majú okrem práv aj povinnosti. Ak máme všetci svoje práva, potom máme všetci aj svoje povinnosti.

Cieľ: Rešpektovať a uplatňovať návyky kultúrneho správania a spoločenských pravidiel.

Pomôcky: farebne odlíšené kolieska – žlté pre práva, červené pre povinnosti

Postup: Učiteľka vedie s deťmi rozhovor o tom, čo je právo a čo je povinnosť. Uvedie príklady, čo je povinnosť pre dospelých, napríklad pre rodičov – povinnosť starať sa o svoje deti, ale povinnosť pre deti je upratať si svoje hračky a pod. Pochopenie detí si overí použitím koliesok, ktorými deti určujú podľa uvedených príkladov, či je to právo alebo povinnosť.

Metódou brainstormingu určujú práva a povinnosti – učiteľka kladie otázky, deti hľadajú odpovede.

- „*Máme právo na ochranu zdravia. Vaši rodičia a pani lekárka sa musia starať o vaše zdravie. Ale ako svoje zdravie musíte chrániť vy sami?*“ (umývať si zuby, vhodne sa obliekať, nehrať sa na ceste...)
- „*Máte právo vybrať si kamaráta na hru. Ako sa však musíte správať k svojmu kamarátovi?*“ (neubližovať mu, požičiavať si hračky...)
- „*Deti sa môžu vo voľnom čase hrať takú hru, akú chcú. Ale čo potom s porozhadzovanými hračkami?*“
- „*Všetky deti sú si navzájom rovnocenné. Ale ja som počula, ako si deti nadávali, vysmievali sa kamarátovi, hovorili mu neslušné slová. Čo by si urobil/-a ty, keby si také deti počul/-a?*“

Názory a vyjadrenia môže učiteľka zapisovať, spolu s deťmi ich doplnia kresbou a vyvesia ako pravidlá.

Aktivita: MENINOVÝ KRÁĽ

Východiská na realizáciu aktivity:

Deti majú právo na meno, na pekné oslovenie. Svoje meno máme radi.

Cieľ: Uctiť si sviatok kamaráta, vedieť mu zablahoželať, pripraviť darček.

Pomôcky: meninová korunka na hlavu, karty z výkresu formát A5, farbičky, prípadne rôzny výtvarný materiál

Postup: V deň menín jedného z detí zavesíme na dvere oznam s menom oslávenca. Pri stoloch majú ostatné deti pripravené výkresy, farbičky, výtvarný materiál. Pripravujú obrázok pre oslávenca, staršie deti aj s venovaním (odpisujú písmená).

Priebeh oslavy:

Deti sedia v kruhu okolo oslávenca s korunkou na hlave. Oslávenec začína básňou:

Kamaráti moji milí, chcem, aby ste oslávili

spolu so mnou tento deň, meniny mám, ja to viem!

Moje meno v kalendári v dnešný deň aj pre mňa žiari!

Moje ctené meno je... (dieťa povie svoje správne meno, nepoužije zdrobneninu ani prezývku).

Nato mu ostatné deti zaspievajú pieseň:

♪ Každý povie, každý riekne ... (meno) to je meno pekné.

Niet krajšieho mena vari, v celom našom kalendári.

Želáme ti všetko dobré, zdravia, šťastia, lásky hodne.

Nasledujú blahoželania detí, obdarovanie, obrázky učiteľka zviaže alebo zopne do meninovej knihy.

ROZPRÁVKOVÉ PRÍBEHY

Aktivita: MALÁ OPUSTENÁ HVIEZDIČKA

Východiská na realizáciu aktivity:

Deti majú právo na rodinu a kamarátov, na to, aby ich mal niekto rád a stretávali sa s inými deťmi.

Cieľ: Rozvíjať sociálnu empatiu, osvojiť si vzory správania a vyjadriť city.

Pomôcky: jablká – jedno pre každú dvojicu detí

Postup: Opýtame sa detí na význam slova osamelý. Porozprávame sa s nimi ma túto tému. Potom im porozprávame rozprávku o malej osamelej hviezdičke.

Raz v noci nebo veľmi potemnelo. Nesvietili žiadne hviezdy okrem jednej. Bola to taká malinká hviezdička a zostala na nebi úplne sama, samučičká a cítila sa osamelo. Táto osamelá hviezdička sa vybrala k jednému veľmi múdremu starčekovi, ktorý býval na vrchole vysokánskej hory, poprosiť ho o pomoc. Hviezdička sa starčekovi zapáčila, a tak jej sľúbil, že jej pomôže. Povedal, že urobí dve veci. Najprv sa otočil za seba a vytiahol veľké čierne vrece. Otvoril ho, siahol doň a vytiahol celú hrst ligotavých a jagajúcich sa hviezdičiek. Jedným mávnutím ruky potom zaplnil oblohu týmito hviezdičkami. „Pozri sa,“ povedal múdry starec, „teraz máš veľa hviezd, s ktorými sa môžeš priatelíť. Ale pretože si bola taká osamelá, urobím pre teba ešte niečo. Chcel by som ťa zniesť na zem a začarovať ťa.“ Luskol prstami a v ruke mu ostalo jabĺčko. Zazvonil zvonec a rozprávky je koniec.

Detí sa opýtame, či vedia, do čoho začaroval starec hviezdičku a či vedia o niečom, čo

v jabĺčku hviezdíčku pripomína. Jabĺčko rozdelíme vodorovne a oddelíme obe časti. Ukážeme deťom vnútornú hviezdu a rozdelíme polovice jabĺk deťom, aby sa vedeli aj ony rozdeliť a boli šťastné z blízkosti svojich kamarátov.

(upravené podľa: Invenčný program prosociálneho správania, 2000/01, str. 12)

Aktivita: AKO SA DÁ VYHRAŤ

Východiská na realizáciu aktivity:

Každý je rovnako vzácny ako iné deti, sme si rovní bez rozdielu rasy a pohlavia.

Cieľ: Vedieť oceniť vlastnosti svojho kamaráta, vyhnúť sa predsudkom a prípadným rodovým stereotypom.

Pomôcky: žiadne

Postup: Pred čítaním deti upozorníme, aby pozorne počúvali, pretože po dočítaní rozprávky sa budeme o nej rozprávať.

Uprostred pralesa žil mladý lev. Zo všetkých levov vedel najviac revať a bol na to náramne hrdý. Najradšej zo všetkých zápasil s inými levmi a väčšinou v týchto zápasoch víťazil. Jedného dňa usporiadali zvieratá v lese veľkú slávnosť, pri ktorej sa malo aj súťažiť. Mala sa hodnotiť obratnosť, rýchlosť a šikovnosť. Malý silný lev sa už na slávnosť veľmi tešil a počítal dni, ktoré ešte do súťaže ostávali. Jedna vec mu však prekážala. Súťažiť sa mohlo iba vo dvojiciach, ktoré boli zmiešané – súťažiaci a súťažiaca. „Dievčatá sú slabé a nechcú nikdy bojovať! Ako mám teda vyhrať?“ nadával malý silný lev. Konečne nastal deň slávnosti. Ráno sa losovali partneri do hry. Najstarší lev z pralesa vytiahol vždy lístok zo zeleného hrnčeka, tam boli mená chlapcov, potom zo žltého, v ňom boli mená zvieracích dievčat. Malý silný lev s napätím čakal, koho mu los určí. Vtom počul: „Malý silný lev súťaží s malou sivou mačkou.“ Ach jaj, pomyslel si lev a očervenel od hnevu. Práve s takým slabým dievčaťom! Malá sivá mačka mala hebkú, sivú srst' a bola nielen veľmi šikovná, ale najmä veľmi dobre počula. Najzvláštnejšie na nej bolo to, že vedela veľmi dobre a vhodne lichotiť. Preto ju mali zvieratká tak veľmi rady. Súťaž sa začala. Prvý úsek zvládli lev a mačička výborne. Muselo sa presne počúvať a rýchlo bežať. Sluch mala sivá mačka výborný a aby boli obaja dosť rýchli, dostala nápad. Posadila sa levovi na chrbát a pevne ho držala. Aj na ďalších úsekoch boli obaja šikovní a rýchli. Malému silnému levovi sa hra veľmi páčila. Keď mali za sebou posledný úsek, ani sa mu nechcelo končiť. Večer všetci netrpezlivo čakali na vyhlásenie víťazov. Verte alebo nie, lev a mačička zvíťazili. Malá sivá mačička sa od radosti túlila k malému sivému levovi a pošepkala mu: „Bol si tým najlepším spoluhráčom zo všetkých a máš tie najkrajšie oči.“ Malý sivý lev nevedel, kam sa od radosti pozerať. Od toho dňa sa stali kamarátmi a často sa spolu hrávali. Niekedy si lev spomenul na to, aký bol predtým malý a hlúpy, že sa nechcel hrať ani s levími dievčatami.

Po prečítaní rozprávky učiteľka s deťmi nadviaže rozhovor o tom, že nezáleží na tom, ako kto vyzerá, či je to chlapec alebo dievča, všetci sme si rovní. Deti rozprávajú o tom, čo dokážu lepšie dievčatá, čo chlapci, poukážu na kladné vlastnosti svojich kamarátok a kamarátov.

(upravené podľa: Invenčný program prosociálneho správania, 2001/02, str. 16)

Aktivita: ROZPRÁVKA O MRAVČEKOVI

Východiská na realizáciu aktivity:

Máš právo hrať sa, keď si splníš svoje povinnosti do školy a pomôžeš doma alebo tam, kde je to potrebné.

Cieľ: Uvedomiť si, že okrem svojich práv máme aj svoje povinnosti a to, že v rodine členovia spolupracujú a pomáhajú si.

Pomôcky: žiadne

Postup: Učiteľka číta deťom príbeh.

V jednom mravenisku uprostred lesa žila mravčia rodina. Otecko, mamička a ich pýcha – mravček Jozef. Jozef bol silný, veľký a šikovný chlapec, ktorý robil rodičom radosť a pomáhal im aj v práci. Práce bolo v mravenisku dosť. S obstarávaním potravy, upratovaním, rozširovaním domčeka a inými prácami im dni rýchlo ubiehali.

Rodičia sa rozhodli, že Jozef by nemal vyrastať sám, a tak mal náš mravček onedlho súrodencov. Teraz mali rodičia pre neho oveľa menej času. A Jozef mal tiež menej času na hranie, lebo rodičia potrebovali jeho pomoc viac ako predtým. Kto mal utíšiť mravčie dieťaťko, keď boli zaneprázdnení prácou na stavbe, kto mal nakrmiť a obliecť súrodencov, keď rodičia nemali čas? Náš veľký, šikovný a silný mravčí chlapec to všetko vedel. Ale chcelo sa mu to? Nie, niekedy nemal chuť a ani čas. Bol veľmi nespoľahlivý, zabúdal, čo mu rodičia nariadili a namiesto toho sa hral v lese. Rodičia sa hnevali. Už v ňom nevideli svoje veľké rozumné dieťa. Hnevali sa na neho a často ho posielali do postele skôr než tie menšie. Zo vzdoru sa potom nechcel starať o súrodencov vôbec. Frflal, keď sa s ním rodičia rozprávali, bol drzý a neznesiteľný. Raz sa však niečo prihodilo. Do susedstva mravčej rodinky sa na sťahovala rodina lienok sedembodkových. Len čo mal Jozef čas, navštevoval ich deti. Boli už všetky veľké a poznali veľa šikovných kúskov. Vedeli písať na steblo trávy, hrali sa na počítanie bodiek, šplhali sa opretekou cez najhrubšie konáre a najvyššie stonky. Náš mravčí chlapec sa s nadšením ku všetkému pridával. Naučil sa veľa trikov a veselých kúskov. Ved' bol šikovný a rýchlo sa naučil veľa vecí, ktoré zakrátko ovládal lepšie ako jeho kamarátky lienky. Mal z toho veľkú radosť. Chcel teraz predviesť svoje kúsky aj svojim súrodencom. Tým sa všetko veľmi páčilo a nemohli sa nových hier nasýtiť. Náš mravček trávil veľa času so svojimi súrodencami a všetko ich učil. A jeho rodičia mali teraz viac času

na obstarávanie potravy aj na čistenie a zväčšovanie mraveniska a boli veľmi pyšní na svojho veľkého a zdatného syna.

Po dočítaní príbehu nasleduje reflexia – deti hodnotia správanie a konanie mravčeka, hovoria o tom, ako ony doma pomáhajú v rodine rodičom.

(upravené podľa: Invenčný program prosociálneho správania, 2001/02, str. 17)

Edukačný projekt: ŠKRIATOK A JEHO TAJOMSTVÁ

Charakteristika projektu: Projekt je tradičnou akciou materskej školy, akcie priamo nadväzujú na seba – hľadanie šťastia, hľadanie dobra... Je to školská akcia, na ktorej sa zúčastňujú aj rodičia detí, koná sa začiatkom novembra, vždy po zotmení. Hlavnými postavami sú pani Jeseň a záhradní škriatkovia, ktorých môžu deti vidieť len raz za rok, a pomáhajú im.

1. variant: Škriatkovia a hľadanie priateľstva

Cieľ akcie:

- Prežívať radosť, úspech a prekonávať strach z neznámeho a získať odvahú.
- Vedieť rozlíšiť kladné a záporné vlastnosti ľudí, chápať význam slov priateľstvo a nezištná pomoc.
- Participovať na rozvoji duševného a fyzického zdravia s rodičmi.

Program:

1. Výroba svetlonosov a jesenných strašidielok zo zeleniny a ovocia – tvorivé dielne rodičov s deťmi
2. Škriatkove svetielka priateľstva – hľadanie strateného priateľstva v školskej záhrade
3. Lampiónový sprievod cez dedinu – rozdávanie svetielok priateľstva ostatným ľuďom
4. Nočná škôlka – noc odvahy, vedieť sa odpútať od rodičov a ostať v materskej škole aj v noci

Pomôcky: kostýmy škriatkov, jesene, bábika, oblečenie, potraviny, glóbus, tabule na kreslenie, kriedy makety bielych a černošských detí, šatky na zaviazanie očí, brány, pás na vyznačenie trasy, lampióny, papierové srdiečka

Aktivity a stanovištia v školskej záhrade:*1. Dievčatko so zápalkami*

Cieľ: Hľadať možnosti riešenia problému, vedieť nezištne pomáhať a podeliť sa.

Postup: Učiteľka – škriatok prerozpráva deťom príbeh o dievčatku so zápalkami (podľa rozprávky H. Ch. Andersena), vyzve deti, aby dievčatku pomohli, hľadali možnosti, ako dievčatku pomôcť. Od detí očakáva a navádza ich k tomu, aby priniesli oblečenie a potraviny, ktoré majú a nepotrebujú ich.

2. Pozdrav do ďalekej Afriky

Cieľ: Vedieť, že nie všetky deti na svete sa majú tak dobre ako deti na Slovensku a nemôžu chodiť do školy a škôlky.

Postup: Učiteľka – škriatok rozpráva deťom príbeh o afrických deťoch, ktoré nemôžu chodiť do škôlky, pretože musia pomáhať rodičom. Sú smutné a my aby sme ich rozveselili, nakreslíme im obrázky a pošleme do Afriky. Nakoniec zaspievame pieseň o priateľstve.

3. Cestička z lesa pre Janka a Marienku

Cieľ: Navzájom si prejavovať priateľské vzťahy, pomôcť kamarátovi, ak to potrebuje.

Postup: Učiteľka – škriatok žiada deti o pomoc pre Janka a Marienku, ktorí sa usilujú utiecť pred Ježibabou. Za odmenu si „odtrhnú“ zo stromu priateľstva jeden lístok v tvare srdiečka a darujú ho svojmu najlepšiemu kamarátovi.

4. Deti, ktoré vidia len tmu

Cieľ: Vytvárať pozitívny postoj k zdravotne postihnutým, prirodzene im ponúknuť pomoc, ak ju potrebujú.

Postup: Učiteľka – škriatok predstaví deťom svojich kamarátov – dve nevidiace deti, ktoré majú problém prejsť trasu s prekážkami. Vytvoria dvojice, pričom jedno dieťa z dvojice má zaviazané oči šatkou a druhé ho sprevádza.

Záver: Na každom stanovišti deti dostávajú obrázok splnenej úlohy priateľstva. Obrázky v spoločnom kruhu deti so škriatkami nalepia na lampión šťastia a vypustia ho do sveta. Škriatkovia deťom poďakujú a okrem pochvaly dostávajú odmenu – poklad.

2. variant: Škriatkovia chránia práva detí

Cieľ:

- Osvojiť si vedomosti o právach dieťaťa na elementárnej úrovni primeranej veku – chápať význam práv dieťaťa, rozoznať potreby a prania jednotlivca, chápať zodpovednosť voči sebe a druhým, pochopiť konflikty, ochraňovať životné prostredie.
- Stotožňovať sa s hodnotami a postojmi – akceptácia seba a iných, uznávanie rovnosti, akceptovanie inakosti, spolupráca, zodpovednosť, prejavy solidarity.

Konkrétne práva, s ktorými budú deti oboznámené:

1. Každý má právo na svoje meno, pekné oslovenie a svoje meno máme radi.
2. Nikto ma nesmie uniesť alebo predať, nenarušiť moje rodinné zväzky.
3. Mám právo stretávať sa s kamarátmi, hrať sa s nimi a tráviť voľný čas.
4. Všetky deti sú si rovné.

Kompetencie, ktoré dieťa získa:

- chápe svoje práva a práva iných,
- chápe, že nemá právo na všetko, čo chce,
- akceptuje a rešpektuje multikultúrne odlišnosti detí a dospelých,
- uvedomuje si vlastnú identitu,
- uvedomuje si dôsledky svojho správania na seba a iných,
- navrhuje jednoduché spôsoby riešenia problémov,
- pozerá sa na svet aj očami druhých,
- prejavuje empatiu a ohľaduplnosť, vie sa vcítiť do položenia iných detí,
- angažuje sa za veci, ktoré sa ho týkajú,
- presadzuje sa s ohľadom na seba aj druhých.

Pomôcky: kostýmy jesene, škriatkov, čiapky škriatkov pre deti, protistrašidlový čaj, výzdoba pred MŠ, vyzdobená kovová brána, medaily, poklad, lampióny na osvetlenie stanovišť, balón šťastia, kartičky s napísaným právom + pomôcky k jednotlivým stanovištiam.

Opis akcie:

- akcia sa uskutočňuje po zotmení v školskej záhrade;
- vchod do MŠ je vyzdobený, deti budú vstupovať do záhrady jesennou bránou k jednotlivým stanovištiam;
- stanovištia sú rozmiestnené po školskej záhrade vzdialené od seba;
- po splnení úloh nasleduje krátky lampiónový sprievod;
- prihlásené deti ostávajú na noc v MŠ.

Aktivity a stanovištia v školskej záhrade**Privítanie Jeseňou:**

Letí, letí babie leto, veselé i smutné je to.

Tak sa aj ty pozrieť pod' na tú bielu vzduchodľ.

Kto v tom babom lete letí? Je to správa všetkých detí.

*Ohlási nám koniec leta, poletí až na kraj sveta,
správa, že sme všetci spolu, máme domov, mamu, tata,
všetko sú to naše práva.*

Pani Jeseň privíta deti, dospelých, vysvetlí cieľ, priebeh. Deti, posilnené protistrašidlovým čajom odchádzajú s Jeseňou k stanovištiam.

1. **stanovište: deti prechádzajú Jeseňou bránou s nápisom:** „Každý má právo na svoje meno, pekné oslovenie a svoje meno máme radi.“

Pomôcky: plagát s napísaným právom, kartičky s menami, menovky, maketa dievčatka, chlapca

Opis činnosti:

- Jeseň hovorí: „*Stojím, neviem, čo mám znať, podteže mi deti pomáhať! Do altánku zájdite, svoje meno nájdite!*“ (aby ich škriatkovia v záhrade poznali a vedeli osloviť menom)
- Právo deťom primerane vysvetlí.
- Deti hľadajú svoje mená na kartičkách, pripnú si ich, predstavujú sa.

2. **stanovište:** „*Nikto ma nesmie uniesť alebo predať, narušiť moje rodinné zväzky.*“

Pomôcky: plagát s napísaným právom, medovníkový domček, makety Janko a Marienka, za domčekom priestor ohraničený lanom, košík s perníkmi, pavučina z motúzov, pavúkov a rolničiek.

Opis činnosti:

- Ježibaba piesňou naláka deti do domčeka – do priestoru ohraničeného lanom.
- Škriatok na stanovišti hovorí: „*Ježibaba strapatá pod stromčekom zaspala, pre Janička a Marienku uvarila muchotrávkovú polievku.*“
- Objasní formou primeranou veku právo detí.
- Deti plnia úlohu: prejsť pavučinou tak, aby nezobudili ježibabu, povedať škriatkovi a Jeseni adresu – kam sa vrátia za svojou rodinou.

3. stanovište: „*Všetky deti sú si rovné.*“

Pomôcky: plagát s napísaným právom, makety kvetov 5 druhov na paličkách, 5 kruhov zhodných s farbami kvetov (záhradka), maketa zemegule s obrázkami detí rôznej pleti

Opis činnosti:

- Škriatok privíta deti básňou o jesenných kvetoch.
- Objasní formou primeranou veku význam práva deťom (rôzne kvety – rôzne deti – všetci sú si rovní).
- Úloha pre deti: triediť kvety podľa farby do záhradiek.

4. stanovište: „*Mám právo stretávať sa s kamarátmi, hrať sa s nimi a tráviť voľný čas.*“

Pomôcky: plagát s napísaným právom, makety – dievčatko, lastovička, sľub priateľstva na veľkom hárku papiera

Opis činnosti:

- Rozprávanie o dievčatku, ktoré bolo smutné, lebo sa nemalo s kým hrať, bývalo vo veľkom dome na vysokej skale, malo všetko, na čo si len pomyslelo, okrem kamarátov. Skamarátilo sa s jednou malou lastovičkou a poprosilo ju, aby zaletela ku všetkým deťom sveta a pozvala ich na veľkú oslavu, ktorá bude patriť len deťom – vysvetlenie práva formou primeranou veku.
- Spoločne sa zhrajú hru Kamarát, kamarát..., zložia sľub priateľstva.

Záver – ukončenie:

- Pri jesennej bráne sa zídu deti, škriatkovia, rodičia v spoločnom kruhu, nalepia kartičky s právami na balón šťastia, spoločne vypustia.
- Deti dostanú odmeny – medaily.
- Lampiónový sprievod cez dedinu s rodičmi.
- Premietanie rozprávok, hádanie hádaniek o jeseni, nočná škôlka.

3.2 Miléniové rozvojové ciele

Aktivity uvedené v tejto oblasti sú čerpané z metodickéj príručky UNICEF-u určenej pre materské školy Dve tváre jedného sveta (2009); v niektorých častiach sú upravené a prispôsobené podmienkam. Keďže ide o náročné témy, je potrebné ich doplniť vhodným obrázkovým materiálom poskytovaným organizáciou UNICEF, prípadne prezentáciami z internetu.

Miléniový rozvojový cieľ: CHUDOBA A PODVÝŽIVA

Východiská k realizácii aktivity:

- Štyri z desiatich novonarodených detí pravdepodobne prežijú svoj život v absolútnej chudobe. Viac ako 30 % detí v rozvojových krajinách žije v krajnej núdzi – s menej ako jedným americkým dolárom na deň. Pod prahom chudoby žije najviac detí v strednej a subsaharskej Afrike, v juhovýchodnej Ázii a v Strednej Amerike.
- Približne každé tri sekundy umrie vo svete jedno dieťa na dôsledky hladu, čo znamená, že zhruba 30 000 detí umiera každý deň na následky chudoby, hladu a s nimi spojených chorôb. Druhého mesiaca života sa nedožijú až 4 milióny novorodencov ročne.
- Až 150 miliónov detí mladších ako päť rokov je podvyživených. Najväčší podiel detí s príliš nízkou telesnou hmotnosťou je v južnej Ázii – až 45 percent a až 30 percent novorodencov tu má podváhu. Len v Indii sa rodí až 7,8 milióna detí ročne s príliš nízkou telesnou hmotnosťou.
- V Afrike hladuje viac ako 200 miliónov ľudí a viac ako 40 percent všetkých obyvateľov tohto kontinentu nemá šancu získať dostatok jedla na každý deň.
- Jedno zo šiestich detí hladuje a každý večer ide spať hladných viac ako 300 miliónov detí.

Aktivita: SUŠIENKY

Cieľ: Motivovať deti k pomoci tým, že sa dokážu podeliť s inými a pochopia, čo znamená nedostatok jedla.

Pomôcky: sušienky

Postup: Deti si sadnú do kruhu a každé dostane sušienku. Učiteľka im povie, aby zatiaľ sušienky nejedli. Vyzve ich, aby zdvihli ruky tie, ktoré sušienku dostali, potom zdvihnú ruku tie deti, ktoré nič nedostali. Učiteľka si tiež nechá jednu sušienku. Potom deťom povie: „Niektorým deťom sa sušienky neušli. Chcel by sa s nimi niekto podeliť o svoju?“ Počká, kým sa deti rozhodnú samy, či sa podelia o svoju sušienku. Učiteľka môže rozlámať svoju sušienku a dať z nej niektorým deťom. Náročnosť a pôsobivosť hry je možné zvýšiť i tak, že sušienky dostane len každé tretie dieťa. Na záver sa deti rozprávajú o tom, ako sa cítili, keď sušienku dostali, keď nedostali a ako, keď delili svoju sušienku. Čo ich viedlo k tomu, aby sa podelili alebo nepodelili? Kedy sa cítili lepšie? Ako sa cítia deti, ktoré nemajú dostatok jedla, sladkosti majú len veľmi zriedkavo?

(príručka UNICEF Dve tváre jedného sveta, 2009, str. 17)

Miléniový rozvojový cieľ: VODA A HYGIENA

Východiská k realizácii aktivity:

Takmer 40 % populácie našej planéty – viac ako miliarda ľudí – nemá prístup k zdravotne vyhovujúcej pitnej vode a až polovica ľudí sveta ani prístup k základným sanitačným zariadeniam (napr. latrínam), čo predstavuje vážny globálny problém. Nedostatok prístupu k čistej pitnej vode a s tým spojenej hygieny má množstvo vážnych dôsledkov. Znečistená voda je zdrojom nákaz a infekcií a ohrozuje zdravie detí.

- Viac ako 400 miliónov detí, väčšinou z Afriky a Ázie, nemá prístup k čistej pitnej vode a v rozvojových krajinách viac ako 20 % detí nemá v blízkosti domova vodný zdroj. V Afrike mnohé z nich prejdú denne v priemere 6 kilometrov, aby sa dostali k vodnému zdroju, ktorý však nemusí byť vyhovujúci.
- Deti, najmä dievčatá, nemôžu chodiť do školy, lebo musia nosiť vodu alebo v školách nie je dostatok oddelených hygienických zariadení.
- Až 2,2 milióna ľudí v rozvojových krajinách – z toho až 1,5 milióna detí – zomiera ročne na choroby spôsobené nedostatkom pitnej vody, nevyhovujúcou vodou a absenciou sanitačných zariadení a nedostatočnou hygienou.
- Na hnačku, týfus a iné choroby súvisiace so znečistenou vodou umrie denne viac ako 4 000 detí.
- Takmer 400 miliónov detí (viac ako pätina všetkých detí v rozvojovom svete) používa hygienicky nevyhovujúcu vodu.

- Jedno z troch detí v rozvojovom svete nemá žiadny prístup k sanitačným zariadeniam – spolu je to viac ako 500 miliónov detí.
- Chudobní roľníci a robotníci sú pre choroby menej produktívni, kvôli čomu trpí aj národná ekonomika.
- Odhaduje sa, že polovica lôžok v nemocniciach na celom svete je obsadená pacientmi, ktorí trpia chorobami z požitia znečistenej vody.

Aktivita: NINGU

Príbeh: Volám sa Ningu, mám päť rokov a žijem v Keni. V našej osade máme len jednu studňu pre ľudí aj pre domáce zvieratá. Veľa rás sa stalo, že nám zvieratá zašpinili všetko okolo studne aj vodu v studni. Museli sme piť špinavú vodu a veľa ľudí ochorelo. Ochoreli najmä deti a niektoré aj zomreli. Vodu potrebujeme každý deň, lebo nás je doma veľa. Ja a moja sestra sa nemôžeme ani hrať, lebo každý deň veľmi skoro ráno, keď je ešte tma, musíme ísť po vodu. Keď sa minie, ideme znovu a to sa takto opakuje až do večera. Večer ma už bolí celé telo a chce sa mi veľmi spať. Veľmi by som sa chcela hrať, chodiť do školy, keď budem väčšia, a aby som už nikdy nemusela chodiť po vodu. Ale asi budem musieť, lebo to robia všetky dievčatá v našej osade.

Cieľ: Oboznámiť deti s tým, že nie všetky deti na svete majú dostatok čistej pitnej vody a následkom toho je aj zlá a nedostatočná hygiena. Ďalším dôsledkom je, že dievčatá sa nemôžu vzdelávať, lebo musia nosiť vodu do domácnosti.

Pomôcky: papier na kreslenie, ceruzky alebo farbičky, plastelína

Postup: Na úvod tejto aktivity dá učiteľka deťom vymenovať všetky nápoje, ktoré poznajú a doma rady pijú. Potom im dá na výber, ktorý z týchto nápojov by chceli piť: ČAJ, LIMONÁDU, DŽÚS, VINEU, VODU SO SIRUPOM, OBYČAJNÚ VODU, MINERÁLKU, KUBÍKA a pod. Môže to robiť napr. týmto spôsobom: do miestnosti uloží menované nápoje a deti sa postaví k tomu nápoju, ktorý majú najradšej. Potom im prečíta príbeh a rozprávajú sa o tom, aká je niekde vo svete obyčajná voda vzácna a deti ani nepoznajú iné nápoje.

Námety pre učiteľku: Rozhovor s deťmi o tom, kde všade a na čo sa používa voda. Deti môžu nakresliť, akú majú doma kúpeľňu, a porovnajú ju s tým, ako sa umývajú a chodia na záchod napríklad deti v subsaharskej Afrike. Keďže vody na celom svete ubúda, je potrebné ňou šetriť. Deti môžu navrhnúť, ako sa dá vodou šetriť. V materskej škole si dáme spoločnú úlohu: ANI KVAPKA VODY NAZMAR.

(príručka UNICEF Dve tváre jedného sveta, 2009, str. 24)

Miléniový rozvojový cieľ: VZDELÁVANIE A RODOVÁ ROVNOSŤ*Východiská k realizácii aktivity:*

Vzdelanie je základom rozvoja dieťaťa a kvality jeho života. Rovnako dôležité je pre sociálne zabezpečenie a hospodársky rozvoj krajiny. Každé dieťa má na vzdelanie právo, nie všade to tak však je.

- Až 121 miliónov detí v rozvojových krajinách nenavštevuje základnú školu, väčšina z nich sú dievčatá.
- Na najväčší nedostatok možností základného vzdelávania narážajú africké krajiny spolu s vysokým percentom detí, ktoré predčasne zanechajú základné vzdelávanie – dievčatá najmä kvôli pomoci v domácnosti a chlapci kvôli práci, ktorou pomáhajú prežiť rodine.
- V mnohých krajinách sú v otázkach vzdelania uprednostňovaní chlapci; na každých 100 chlapcov, ktorí nechodia do školy, prípadne v rovnakej situácii 117 dievčat. Najväčšie rodové nerovnosti v školách sú v subsaharskej a severnej Afrike, v južnej Ázii a na Strednom východe.
- Približne 13 percent detí vo veku 7 – 18 rokov v rozvojových krajinách nikdy nechodilo do školy. Mnohé z detí sa do škôl nedostanú v dôsledku pretrvávajúcich ozbrojených konfliktov – až 104 miliónov detí nenavštevuje školu práve z tohto dôvodu.
- 250 miliónov detí vo veku od 5 do 17 rokov, teda každé šieste dieťa, namiesto dochádzky do školy pracuje.
- Ročne prestane chodiť do školy o 9 miliónov dievčat viac ako chlapcov. Tento fakt nepriaznivo ovplyvňuje budúcnosť ich národov. Školu najčastejšie nedokončia dievčatá z dôvodu predčasnej svadby, starostlivosti o domácnosť, rodinu alebo príbuzných.
- Denne pracuje viac ako 350 miliónov detí vo veku 5 – 18 rokov, mnohé z nich sú siroty. Z toho približne 180 miliónov detí vykonáva prácu ohrozujúcu ich zdravie, bezpečnosť, morálku a takmer 6 miliónov je nútených pracovať.

Aktivita: ZAHRA

Cieľ: Oboznámiť deti s tým, že nie všetky deti na svete majú možnosť vzdelávať sa, lebo v niektorých krajinách nemajú dievčatá prístup do školy.

Pomôcky: papier na kreslenie, ceruzky alebo farbičky, plastelína

Postup: Učiteľka sa rozpráva s deťmi o škole, do ktorej budú chodiť, keď budú mať šesť rokov. Dáva im napríklad tieto otázky:

- Má niekto brata alebo sestru, ktorí chodia do školy?

- Čo si myslíte, čo sa robí v škole?
- Čo budete potrebovať, keď pôjdete do školy?
- Poznáte nejakú pani učiteľku alebo pána učiteľa, ktorí učia vo „veľkej“ škole?

Po krátkom rozhovore o tom, ako je to s chodením do školy u nás, učiteľka prečíta deťom príbeh o Zahre.

Príbeh: Volám sa Zahra, mám 8 rokov, žijeme v malej dedinke v Egypte. Mám troch bratov, jeden z nich ide teraz do školy, do prvej triedy. Do školy sa veľmi teší. Aj ja som rada, že Amir ide do školy, lebo mi bude rozprávať, ako tam je. Ja som síce staršia, ale nemôžem chodiť do školy. U nás v dedine dievčatá do školy nechodia. Musia pomáhať mame s domácimi prácami a opatrovať svojich mladších súrodencov. Som preto veľmi smutná, chcela by som sa učiť, aby som mohla byť učiteľka. Chcem poznávať písmenká, aby som mohla čítať knihy a časopisy, ktoré som videla v obchode. Možno mi mama dovolí, keď urobím všetku prácu, aby som sa mohla učiť spolu s bratom.

Po prečítaní príbehu sa učiteľka pýta detí:

- Ako sa cíti Zahra, keď nemôže chodiť do školy?
- Je to správne?
- Ako by ste pomohli Zahre?

Učiteľka rozdelí deti na chlapcov a dievčatá a striedavo sa pýta obidvoch skupín:

- Povedzte, čo vedia robiť chlapci a čo dievčatá?
- Aké povolania môžu robiť chlapci a dievčatá?

Na záver učiteľka povie deťom o rozdieloch v možnostiach vzdelávania v rôznych krajinách na základe diskriminácie dievčat.

(príručka UNICEF Dve tváre jedného sveta, 2009, str. 19)

3.3 Cestovanie po zemeguli

Aktivity uvedené v tejto oblasti sú zamerané na poznávanie života detí v iných krajinách, rešpektovanie ich kultúry, tradícií, spôsobu života. Nachádza sa tu školský edukačný projekt vytvorený učiteľkami materskej školy, druhý je čerpaný z metodického príručky UNICEF-u Dve tváre jedného sveta (2009).

Aktivita: DETI SVETA*Východiská na realizáciu aktivity:*

Všetky deti sú si rovné: nezáleží, kto sú tvoji rodičia, akú máš farbu pleti, akého si pohlavia či vierovyznania, čo si myslíš, akým jazykom hovoríš, či si telesne alebo inak postihnutý/-á, alebo či si bohatý/-á alebo chudobný/-á.

Cieľ: Zaujať pozitívne a empatické postoje k multikultúrnej a sociálnoekonomickej rozmanitosti ľudstva.

Pomôcky: glóbus, encyklopédie, obrázky detí z časopisov a kalendárov, výtvarný a pracovný materiál

Postup: Učiteľka nadviaže s deťmi rozhovor o tom, aké krajiny okrem Slovenska poznajú. Deti rozprávajú zážitky z dovolení, výletov, návštev... Spolu s učiteľkou si prezerajú encyklopédie, v ktorých sú zobrazené rôzne krajiny, kontinenty, ľudia v jednotlivých krajinách a svetadieloch. Učiteľka číta, upozorňuje na typické a významné miesta krajín, ukazuje obyvateľov, rozdiely v spôsobe života. Nasleduje spoločná práca – koláž spojená s rozhovorom s deťmi. Deti vystrihujú obrázky, vytvárajú spoločnú koláž na kartónovom podklade – zemeguľu. Hovoria o tom, že na zemeguli je veľa krajín a v každej z nich žijú deti. Všetky tieto deti majú rovnaké práva. Obrázky zobrazujúce niektoré práva detí nalepajú a opisujú (napr. deti v škole – právo na vzdelanie, hrajúce sa deti – právo na hru a odpočinok...). Spoločnú prácu si vystavia na viditeľné miesto.

Edukačný projekt: NÁMORNÍCKE PUTOVANIE

Charakteristika projektu: Projekt je určený pre všetky triedy materskej školy, pričom každá trieda v priebehu jedného týždňa získava informácie o jednej krajine sveta, pripravuje aktivity príznačné k vybratej krajine pre deti ostatných tried. Časové trvanie projektu je jeden týždeň, je vhodné doň zapojiť aj rodičov.

Cieľ: Vlastnou aktivitou získavať informácie o krajinách sveta a živote ľudí v nej, zapojiť sa do príprav aktivít príznačných pre danú krajinu.

Pomôcky: biele tričká, bavlnená látka, temperové farby, výkresy A3, farebné papiere, krepový papier, kartónový papier, kostýmy, kašírované pomôcky, glóbusy, CD prehrávač

Postup: Aktivita sa začína hrou na námorníkov, ktorí sa chystajú vyplávať na more. Deti si pripravujú námornícke tričká a čiapky, spoločne zhotovujú loď. Ďalšie dni sa venujú vyhľadávaniu informácií o zvolenej krajine, zhotovujú kostýmy a pomôcky na vytvorenie stanovišťa vybratej krajiny.

Každá trieda si pripraví:

- vlajku krajiny,
- zobrazenie územia krajiny na papierovej zemeguli,
- písaný názov krajiny na transparente,
- pozdrav v jazyku, ktorý sa v danej krajine používa,
- aktivitu príznačnú pre danú krajinu.

Posledný deň deti pripravia na dvore materskej školy stanovište s pomôckami a aktivitami pre ostatné deti.

Deti spoločne cestujú na lodi, spievajú námornícku pieseň. Kapitán riadi loď a smeruje ku krajinám. Aktivity na stanovištiach riadia učiteľky tried spolu so svojimi deťmi

Opis stanovišť:

1. *DÁNSKO – krajina lega*

Cieľ: Poznať symboly Dánska, pozdrav v jej jazyku a rozvíjať svoje motorické zručnosti pri plnení úloh.

Pomôcky: vlajka, papierová zemeguľa, veľké penové puzzle, veľké lego, lopta, vyfarbené plechovice, bicykel, odrážadlo, vyznačená trasa

Úlohy :

- privítať návštevu v dánskom jazyku,
- rozprávať o krajine, jej zvláštnostiach s pomocou učiteľky,
- postaviť z puzzle a lega rôzne tvary podľa predlohy,
- triafať loptou hrady postavené z plechovic,
- absolvovať na detskom bicykli alebo odrážadle vyznačenú trasu – cestu krajinou.

2. *AUSTRÁLIA – krajina exotických zvierat*

Cieľ: poznať symboly Austrálie, pozdrav v jej jazyku, zvieratá, ktoré v nej žijú, rozvíjať motorické zručnosti pri plnení úloh.

Pomôcky: vlajka, kaširovaná zemeguľa, kaširovaný pštros a klokan, pštrosie vajcia, pieskovisko, vrecia na skákanie, CD

Úlohy:

- privítať návštevu v anglickom jazyku,
- rozprávať o krajine, jej zvláštnostiach s pomocou učiteľky,
- nájsť stratené pštrosie vajcia v piesku,
- počas piesne o klokanovi z CD sa hrať na klokanov a preskakať určený úsek vo vreci – dvaja za sebou.

3. ŠPANIELSKO – krajina toreadorov a tanca

Cieľ: Poznať symboly Španielska, pozdrav a privítanie v jej jazyku, rozvíjať motoriku, rytmus pri tancovaní.

Pomôcky: vlajka, kašírovaná zemeguľa, kostýmy toreadorov a tanečníc, makety býkov na palici, CD

Úlohy:

- privítať návštevu v španielskom jazyku,
- samostatne rozprávať o zvyklostiach a živote v Španielsku,
- chytiť nebezpečné býky – hra na toreadorov,
- zapojiť sa do tancovania španielskych tancov.

Medzi návštevami jednotlivých krajín sa deti vždy „plavia“ na lodi a spievajú námornícku pesničku. Na záver sa deti vrátia domov, na svoje rodné Slovensko, prejavujú radosť z výletu aj návratu domov, zaspievajú si slovenskú ľudovú pieseň Po nábreží koník beží.

Edukačný projekt: ŽIVOT DETÍ V AFRIKE

Charakteristika projektu: Tento projekt obsahuje viac aktivít a hier, preto ho treba dôkladne pripraviť. Odporúčame zapojiť do projektu aj rodičov, starých rodičov a starších súrodencov. Jednotlivé aktivity sa môžu postupne zaraďovať v priebehu celého školského roka. Každému kontinentu môžeme venovať niekoľko stretnutí. Uvádzame metodický postup, podľa ktorého sa dajú pripraviť ďalšie kontinenty.

Cieľ: Oboznámiť deti so životom na jednotlivých kontinentoch našej planéty a predovšetkým s ťažkou situáciou detí v rozvojových krajinách.

Pomôcky: papier na kreslenie, ceruzky, farebné ceruzky, hudobné ukážky, ovocie, zelenina, charakteristické potraviny, fotografie, suveníry, knihy, rozličné cudzokrajné oblečenie, hudobné nástroje a pod.

Postup: Upravíme miestnosť v materskej škole tak, že usporiadame stoličky podľa počtu prítomných detí vrátane učiteľky po štyri vedľa seba, ohradíme ich lanom alebo stuhou a tak vytvoríme „lietadlo“ na cestu do Afriky. Počas „letu“ sa učiteľka môže detí pýtať na ich predstavy o samotnej ceste a o Afrike:

- Kto už letel lietadlom?
- Čo potrebujeme na cestu do Afriky?
- Ako si predstavujete Afriku?
- Akí ľudia žijú v Afrike, akú majú farbu pleti, aké majú vlasy, aké majú oči, čo jedia, kde bývajú, z čoho si stavajú domy, čo nosia oblečené, aké majú povolania?
- Aké sú deti v Afrike, s čím sa hrávajú, kde sa učia, aké majú školy, čo robievajú

- chlapci a čo dievčatá, aké majú oblečenie?
- Aké rastliny a stromy rastú v Afrike, aké zvieratá tam žijú?
- Aké je tam počasie?

V ďalšom priebehu „letu“ učiteľka povie deťom základné informácie o kontinente a o ľuďoch, ktorí tam žijú. Prileteli sme do jednej z afrických krajín, napr. do Ugandy. Učiteľka si vopred naštuduje informácie o vybratej krajine, napr. v knihách, na internete... Ukáže deťom na mape Afriky, kde leží Uganda, a fotografie zo života v Ugande, hlavne o živote detí.

Uganda

Ugandania sú chudobní. Nemajú doma elektrinu – svietia petrolejovými lampami a varia na ohnisku, nemajú vodovod – zachytávajú dažďovú vodu. Bohatých je v krajine len pár: politici, podnikatelia, obchodníci a majitelia veľkých poľnohospodárskych fariem. Priemerný mesačný príjem Ugandanov je 5 amerických dolárov, čo je hlboko pod hladinou chudoby. Napriek chudobe majú obyvatelia veľa detí, často aj 10, a žijú spoločne s ďalšími príbuznými. Bežné ugandské dieťa nemá doma skriňu s oblečením, všetko jeho oblečenie je to, čo má na sebe. Topánky nemá. Skoro stále je hladné. Napríklad raňajky sa skladajú z hrnčeka horúceho čaju alebo kaše z vločiek. Ďalším jedlom je obed – varené banány alebo kukuričná placka so strukovinovou omáčkou. Mäso sa je len v nedeľu alebo vo sviatok. Deti sa tešia na Vianoce, pretože sa dobre najedia mäsa alebo ryže, ktorú majú veľmi radi. Iba niektoré dostanú vianočný darček – napríklad nové tričko alebo šaty. V krajine žije asi 24 miliónov obyvateľov, ale v roku 1993 malo iba 21-tisíc domácností telefón a v roku 1994 iba 115 tisíc domácností televízor. Viac ako polovica dospelých nikdy nechodila do školy. Na obyvateľov Ugandy číhajú mnohé zdravotné riziká: malária, žltá zimnica, HIV, cholera, žltáčka. Vinou zlého zdravotníctva umierajú ľudia aj na bežné choroby. Deti sú vystavené nebezpečenstvu, že skončia na ulici a budú musieť pracovať pre kriminálne gangy.

Pokračovaním môže byť niektorá z nasledujúcich aktivít:

CESTOVANIE PO ZEMEGULI

Cieľ: Oboznámiť deti s rytmami Afriky a rozvíjať ich fantáziu pri kreslení na tieto rytmy.

Pomôcky: papier na kreslenie, ceruzky, farebné ceruzky, hudobné ukážky africkej hudby

Postup: Deti majú radi činnosti, pri ktorých napríklad kreslia pri hudbe. Vhodné je počúvať rozličné melódie z africkej hudobnej kultúry (použiť hudobné ukážky podľa toho, o ktorej krajine sa deti dozvedeli). Na záver si ukážu svoje kresby a rozprávajú o tom, ako sa im páčila hudba, ako sa im na túto hudbu kreslilo a čo si pri tejto hudbe predstavovali.

KRESLENIE PRI HUDBE

Cieľ: Umožniť deťom netradičným spôsobom spoznávať predmety pomocou zvukov, ktoré vydávajú.

Pomôcky: Rozličné predmety a materiály, ako je papier, bambusová palica, kokosový orech, plech, piesok, kamienky, voda, hrkálky, píšťalky, bubny a podobne

Postup: Deťom umožníme sluchom vnímať zvuky, ktoré vydávajú jednotlivé predmety a materiály, napr. papier – aký zvuk vydáva jeho trhanie, krčenie, trenie po rozličných podkladoch (sklo, drevo, koberec, stena...), voda – keď tečie, kvapká, žblnká, a podobne, kokosový orech – keď sa ním trasie, búchajú dva o seba, padne a podobne.

Obmena: Deti môžu so zažmúrenými očami (alebo zaviazanými šatkou) hádať, aké predmety vydávajú zvuky, ktoré počujú (trasenie plechom, sypanie piesku, štrngot kamienkov, zvuky hudobných nástrojov). Deti sa môžu rozprávať o tom, ktoré zvuky boli príjemné a ktoré nie, či spoznali predmety, ktoré zvuky sa im najviac páčili, a čo vedia o týchto predmetoch.

Aktivita: UPEČME SI KABALAGALU

Cieľ: Oboznámiť deti s jedlom, ktoré je obľúbené v Afrike.

Pomôcky: chrumkavé sladké placky, recept: zmiešame kukuričnú a pšeničnú múku s roztlačeným banánom a vytvoríme husté cesto, rozvaľkáme ho a vykrajujeme kolieska, ktoré potom vypražíme v oleji. Placky by mali byť asi 0,5 cm hrubé.

Postup: Deti spolu s učiteľkou z ingrediencií pripravlia cesto, vyvaľkajú a vykrajujú okrúhle placky alebo rôzne iné tvary. Kuchárky v školskej kuchyni tieto placky vypražia a donesú ich deťom napr. na desiatu alebo olovrant zjesť. Na záver sa deti rozprávajú o tom, ako sa im páčila príprava tohto afrického jedla, ako im chutili placky a či už pomáhali mamičke pri pečení.

Obmena: Učiteľka môže v spolupráci s rodičmi nájsť iné recepty afrických jedál (alebo jedál iných kontinentov) a pripraviť spoločné posedenie s ochutnávkou jedál s rodičmi.

Aktivita: POLIEVAME VYSCHNUTÚ ZEM

Cieľ: Umožniť deťom uvedomiť si ťažkú situáciu v tých krajinách, kde je nedostatok vlhky na pestovanie kultúrnych plodín.

Pomôcky: nádoba s vodou, priestor s rastlinami na školskom dvore

Postup: Učiteľka porozpráva deťom o tom, aká je ťažká situácia v niektorých afrických krajinách, kde je nedostatok vody a ľudia pestujú svoje rastliny veľmi namáhavo. Najprv

musia zbierať dažďovú vodu do veľkých kadí a potom ňou polievajú svoje chudobné políčka. Vodou musia veľmi šetriť a opatrne s ňou narábať, aby nevyšla ani kvapka nazmar. Deti majú za úlohu preniesť v dlaniach vodu z nádoby na rastlinky na školskom dvore. Je vhodné umiestniť nádobu 2 až 3 m od miesta polievania a upozorniť ich, aby vodu prenášali opatrne a pozorne. Môžu polievať napr. strom alebo kvety na školskom dvore. Na záver sa porozprávajú, ako sa cítili, keď nosili vodu, aké dôležité je vodou šetriť a aká je voda potrebná pre život.

Aktivita: CESTA HADA

Cieľ: Poznávanie života zvierat v Afrike.

Pomôcky: priestor v školskej triede alebo na školskom dvore

Postup: Učiteľka sa pýta detí, či vedia aké zvieratá žijú v Afrike, ako vyzerajú, čím sa živia a ako sa pohybujú. Nakoniec sa zamerajú na rôzne druhy hadov a podrobne ich opíšu. Po motivačnom rozhovore každé dieťa ukáže, ako si predstavuje pohyb hada. Potom sa vytvoria skupinky detí po troch až piatich a spoločne znázorňujú pohyb hada nasledujúcim spôsobom – pochyťajú sa za driek a v podrepe chodia vlnovkovo po miestnosti po určenej trase.

Obmena: Podobným spôsobom môžeme s deťmi postupovať aj pri iných zvieratách, napr. opičia dráha, skok leoparda, pochod slonov, kengurie závody a podobne.

Aktivita: VÝROBA NÁRAMKOV

Cieľ: Rozvíjať motoriku, estetické cítenie a poznávať kultúru africkej krajiny.

Pomôcky: rôzne cestoviny, prírodné materiály, suché plody, koráliky, hrubšia niť alebo silonové vlákno

Postup: Deti si prezrú obrázky a fotografie tradičných ozdôb z Afriky. Potom podľa vlastnej fantázie vyrábajú koráliky z dostupného materiálu. Na záver si urobia výstavku z hotových výrobkov a rozprávajú sa o tom, ako sa im pracovalo a ako sa im jednotlivé výrobky páčili.

Obmena: Deti môžu vyrábať rozličné ozdobné predmety, napr. opasky, náramky na nohy, brošne, čelenky, náušnice a podobne.

Aktivita: INÝ JAZYK

Cieľ: Dohovoriť sa s človekom, ktorého jazyk nepoznáme.

Pomôcky: žiadne

Postup: Učiteľka predstaví deťom situáciu: Na ihrisku stretneš malé dieťa z Afriky, ktoré

nevie po slovensky a chceš sa s ním hrať alebo sa chceš opýtať, ako sa volá, chceš si požičať jeho hračku a podobne. Úlohou detí je zahrať takú situáciu. Na záver sa s deťmi učiteľka porozpráva o tom, aké je dôležité naučiť sa cudzie jazyky a vedieť sa dorozumieť.

Aktivita: LOV PAPIEROVÝCH RÝB

Cieľ: Poznávať spôsoby získavania potravy, napr. lovom zvierat v Afrike.

Pomôcky: papier, ceruzky, farbičky, nožnice, palice s háčikom, veľká nádoba

Postup: Učiteľka sa pýta detí, či vedia, ako sa lovia ryby a aké spôsoby lovu poznajú, ako vyzerajú ryby v Afrike a čím sa živia. Spolu s učiteľkou si môžu prezrieť fotografie rozličných rýb a potom si ich môžu nakresliť. Nakreslené ryby s pomocou učiteľky deti vystrihujú alebo ich skladajú z tenšieho hároku papiera. Potom ich dajú do veľkej nádoby a pomocou udice ich lovia.

Obmena: Deti môžu loviť vystrihnuté zvieratá pomocou luku a šíпов.

Aktivita: SPOLOČNÝ OBRAZ

Cieľ: Naučiť deti spolupracovať, rozdeliť si úlohy a zapájať do činnosti každé dieťa.

Pomôcky: veľký hárok papiera, farbičky, obrázky z časopisov, fotografie, lepidlo

Postup: Deti nakreslia na veľký hárok papiera (napr. baliaceho), ako si predstavujú obydľie detí v Afrike. Môže to byť jedna alebo viacej stavieb, bývanie alebo škola. Spoločnú kresbu treba vystaviť na viditeľné miesto, aby ju mohli deti neskôr dotvárať. Spoločná kresba sa môže opakovať, resp. môže byť vytvorený samostatný priestor s veľkým hárkom papiera, kde deti podľa svojich návrhov aj samostatne kreslia. V tomto priestore sa deti môžu kreslením odreažovať, zbaviť nepríjemných pocitov, napätia a iných negatívnych pocitov. Kresbu môžeme vystaviť alebo len obnoviť čistú plochu na ďalšie kreslenie.

Obmena: Iným námetom na spoločnú kresbu môžu byť: kvety a rastliny v Afrike, prírodné prostredie, zvieratá. Na spoločný obraz môžu použiť aj nalepovanie obrázkov z časopisov alebo fotografie.

Aktivita: TANEC

Cieľ: Oboznámiť deti s typickými tancami Afriky.

Pomôcky: hudobné a filmové ukážky domorodých tancov kmeňov a národov Afriky

Postup: Učiteľka premietne deťom ukážky domorodých tancov v Afrike, ukážky hudby domorodých kmeňov alebo národov Afriky. Deti môžu napodobňovať tanečné kroky

tancov, ktoré videli, alebo vymýšľať tanečné kroky na hudbu, ktorú počúvali. Deti sa porozprávajú o rozdielnych tanečných krokoch v Afrike a u nás.

Aktivita: VÝROBA PAPIEROVÝCH KVETOV

Cieľ: Poznávať rastliny a kvety v Afrike.

Pomôcky: farebný papier, ceruzky, farbičky, nožnice, fotografie alebo knihy o tropických rastlinách.

Postup: Učiteľka vedie s deťmi rozhovor o tom, ktoré rastliny rastú v Afrike. Ukáže deťom fotografie rastlín v Afrike a pripraví sa na výrobu papierových kvetov. Na farebný papier nakreslia kvety a vystrihnú ich. Môžu ich aj skladať z rozličných pásov papiera alebo skladať v podobe origami. Hotové kvety môžu darovať mamičke alebo vyzdobiť miestnosť v škôlke.

NÁMETY NA ĎALŠIE AKTIVITY:

V nasledujúcom texte sú ďalšie aktivity a hry, ktoré sú námetmi pre deti na spoznávanie cudzích krajín a hier detí v týchto krajinách, keď nemajú k dispozícii hračky. Tieto námety sa dajú upravovať, meniť podľa možností a fantázie. Vždy záleží na uvedení aktivity a na motivácii detí k týmto hrám. Ide o tieto aktivity a hry:

- hádzanie kamienkov do košíka,
- bludisko – ako cesta pralesom,
- vyťukaj rytmus, ktorý ti zabubnujeme,
- hľadáme drahokamy v piesku,
- spoznaj a pomenuj zvieratá žijúce na tomto kontinente,
- hry s guľôčkami,
- futbalový slalom loptou medzi prekážkami,
- spoznaj podľa chute (rôzne druhy exotického ovocia, potravín, ako je ryža, arabský chlieb, obilné placky, chalva, varené cestoviny a podobne),
- prenos paličiek ústami z jednej fľaše do druhej bez použitia rúk,
- poznaj jazyky, v ktorých sú napísané pozdravy,
- prechod po úzkej lavičke,
- výroba papierových lodičiek,
- naber čo najrýchlejšie misku ryže čínskymi paličkami,
- spoznaj vlajky štátov v Afrike alebo aj na iných kontinentoch,
- hod kruhmi na cieľ,
- spoznaj čuchom (rôzne druhy ovocia a potravín),
- zber mincí paličkami,

- prenášanie zrní kávy z misky na tanierik,
- čítanie rozprávok alebo príbehov z krajiny, o ktorej sa rozprávalo,
- poznávanie rituálov a zvykov jednotlivých kmeňov a národov v Afrike alebo aj na iných kontinentoch.

(príručka UNICEF: Dve tváre jedného sveta, 2009, str. 26 – 31)

ZÁVER

Žijeme v modernej dobe, ktorá prináša mnoho zmien. Tieto zmeny majú pozitívny, ale často aj negatívny vplyv. Mnoho negatívnych zmien môže spôsobiť deťom trvalé následky. Proti týmto dôsledkom deti právne chráni dokument Dohovor o právach dieťaťa. Deti majú právo byť jednoducho deťmi. Detstvo je rovnocennou súčasťou života človeka, preto má význam rešpektovať plnohodnotnosť obdobia detstva, rešpektovať, že každé dieťa je individualitou so svojou dôstojnosťou, potrebami, záujmami. Otázka práv dieťaťa sa týka rodiny, školy, každého prostredia, v ktorom sa dieťa ocitne. A práve predškolský vek vnímam ako vhodný na to, aby sme položili základ uvedomeniu si svojich práv, žitiu v duchu rešpektovania práv iných. Deti sú v tomto veku veľmi vnímavé, citlivé a ovplyvniteľné, a preto je dôležité zvoliť správnu cestu, ako ich naučiť poznať svoje práva, využívať ich a súčasne dodržiavať povinnosti a zodpovednosť. Deti dneška sú predsa dospelými zajtrajška. Zaslúžia si, aby dostali možnosť prežívať bezpečné a šťastné detstvo. Zaslúžia si, aby sme položili základy ich kvalitnej osobnosti a ľudskosti. Aby sme im ukázali, čo sú ich práva, aby sme ich zároveň aj rešpektovali, naučili ich a vyžadovali rešpektovať práva iných a v neposlednom rade aj to, ako sa prichiniť, aby tam, kde to tak nie je, dokázali pomôcť, aby vedeli hľadať spôsoby na reálne činy, nielen prázdne slová.

Cieľom materiálu je poskytnúť návrh na jednu z možností, ako pozeráť na práva dieťaťa z hľadiska platných medzinárodných a štátnych dokumentov, cez školské dokumenty, možnosti aplikovať ich do školského kurikula a následne do práce s deťmi, do konkrétnych aktivít. Poukázať na to, ako sa dá aj v materskej škole pracovať s cieľmi a posolstvom ľudských práv. Prezentujeme niekoľko postupov, stratégií, ktorými je možné realizovať výchovu k právam dieťaťa v každodenných činnostiach a aktivitách materskej školy. Môže byť návrhom, náčrtom, zamyslením sa nad tým, ako by sme mohli viesť deti k tomu, aby boli schopné uvedomiť význam rešpektovania práv človeka človekom, pretože vtedy, keď sa navzájom rešpektujeme a pomáhame si, vytvárame šťastnú prítomnosť a stále lepšiu budúcnosť.

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. BRUTENIČOVÁ, E., VARGOVÁ, D. 2012. *Práva detí, ich implementácia do výchovno-vzdelávacej činnosti materskej školy*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum, 2012. ISBN 978-80-8052-458-6.
2. DVE TVÁTE JEDNÉHO SVETA. 2009. Príručka UNICEF pre materské školy. Bratislava: UNICEF, 2009.
3. HAJDÚKOVÁ, V. A KOL. 2008. *Príručka na tvorbu školských vzdelávacích programov pre materské školy*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum, alokované pracovisko. Bratislava 2008. ISBN 978-80-80552-324-4.
4. KIKUŠOVÁ, S. 2007. *Rozvíjanie kompetencií u detí predškolského veku*. In: Gašparová, E. a kol.: Zborník Pedagogická tvorivosť učiteliek materských škôl, 2007. ISBN-798-90-80-969549-4-0.
5. KOPASOVÁ, D., MAČIŠÁKOVÁ, V. *Invenčný program rozvíjania prosociálneho správania pre deti predškolského veku*. In: Predškolská výchova. roč. LVIII, 2000/01, č. 4. ISSN 0032-7220.
6. KOPASOVÁ, D., MAČIŠÁKOVÁ, V. *Invenčný program rozvíjania prosociálneho správania pre deti predškolského veku*. In: Predškolská výchova. roč. LVIII, 2000/01, č. 5. ISSN 0032-7220.
7. KOSTRUB, D. et al. *Dizajn procesu výučby v materskej škole*. Prešov: Rokus, 2005. ISBN 80-89055-56-7.
8. KOSTRUB, D. *Problematika cieľa v počiatočnej edukácii*. Prešov: Rokus, 2002. ISBN 80-89055-19-2.
9. MAJOROŠOVÁ, M., POPOVCOVÁ, J. *Práva dieťaťa uplatňované v praxi*. In: Predškolská výchova. roč. LVIII, 2002/03, č. 1. ISSN 0032-7220.
10. PAĽKOVÁ, J. 2012. *Hráme sa s prierezovými témami*. Pro Solutions, s. r. o., 2012. ISBN 978-80-8139-011-1.
11. PRUŽINSKÁ, Ľ. 2006. *Emocionálny svet detí predškolského veku*. Prešov: Rokus, 2006. ISBN 80-89055-65-6.
12. ŠKOLSKÝ VZDELÁVACÍ PROGRAM DÚHOVÁ ŠKOLKA. 2009. Hliník nad Váhom, Bytča: Materská škola, 2009.
13. VARGOVÁ, D. 2007. *V najlepšom záujme dieťaťa*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum v Bratislave, 2007. ISBN 978-80-8052-294-0.
14. ZELINA, M. 2000. *Národný program výchovy a vzdelávania v Slovenskej republike*. Milénium. <http://www.cpk.sk/web/dokumenty/krvv.pdf>

15. <http://www.unicef.sk/kto-sme/prava-deti/dohovor-o-pravach-dietata>
16. http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/1stzs/isced1/ine_dokumenty/narodny_plan_vychovy_2005_2014.pdf